

de Zandloper

- 60 jaar Oud - Ede -

1924 - 10 september - 1984

Het bestuur van de vereniging "Oud - Ede" mei 1984

Van links naar rechts: Mevr. E. Hendriksen - Hooft, Mevr. G. Scholtus - Pijpers, J. Clant - sekretaris, D. de Nooy - voorzitter, T. Hijlkema - penningmeester, Mevr. D. Wijnveen - v.d. Kraak, G. Beukhof.

Dagelijks bestuur vereniging "Oud - Ede"

voorzitter: D. de Nooy, Wagenaarln 16,
6711 GB Ede, tel.: 12373
sekretaris: J. Clant, Amsterdamsewg 67,
6712 GJ Ede, tel.: 15997
Pen. meester: T. Hijlkema, Bremln 42
6713 EB Ede, tel.: 18808
Ere-leden H.M. Oldenhof
J. de Nooy
G.W. Bos

Afgevaardigden van de Vereniging

Stichting Ir. J. Ubbels, v. Irhovenln 9,
Tegelmuseum 6711 MN Ede
Gem. Monumen-J.J.G. v.d. Pol, Burg. Prinsln 26,
tencommisie 6711 KD Ede
Museumadres Museum Oud-Ede, Museumpln
5-7, 6711 NA Ede
tel.: 19554

Contributie

De minimale contributie
bedraagt f 15,- per jaar, over te
maken op postrekening
3534268 t.n.v. de penningmees-
ter van de vereniging
"Oud-Ede" te Ede.

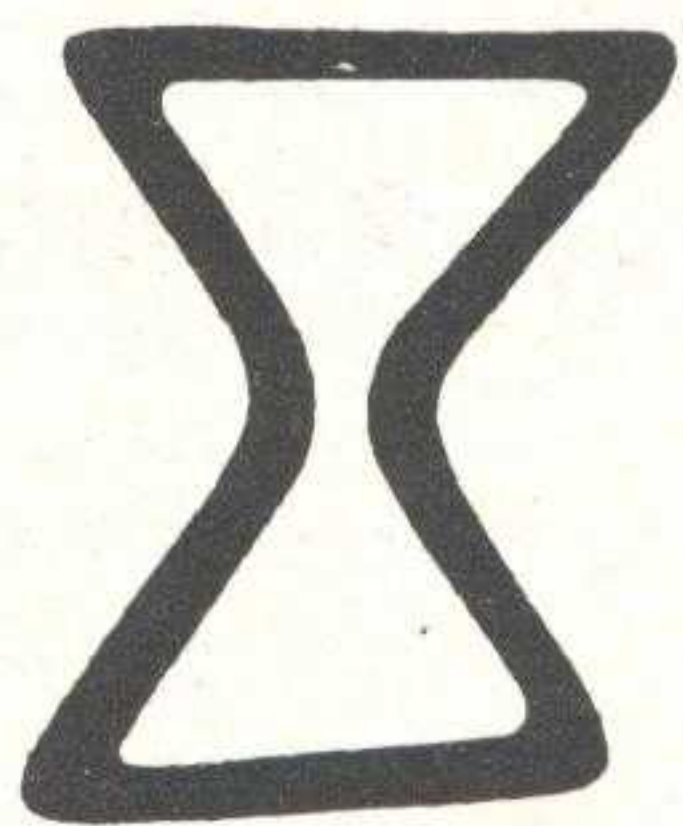
Redaktie van het blad DE ZANDLOPER

Mevr. E. Hendriksen, Wilter-
dinkstraat 9, 6712 EB Ede,
tel.: 13074
J. Das, Weerderstein 205,
6714 CP Ede
tel.: 39391
H.J. Nijenhuis, Molenstr. 101,
6712 CT Ede
tel.: 16838
S.J. Ouwendijk, Nettelhorst 43,
6714 MA Ede
tel.: 33089

eindred.:

Foto omslag:

Ede omstreeks 1839 naar een schilderij van P.G.L. Weber-v. Oostveen

de Zandloper

periodieke uitgave van de vereniging "Oud Ede"
speciaal jubileum nummer

12e jaargang - nr. 3

september 1984

Tempora mutantur et nos mutamur in illes. Inderdaad, de tijden veranderen en wij met hen. Nergens elders ervaart men dat zo sterk dan in een museum. Musea zijn momentopnamen van de menselijke samenleving door de tijden heen. Ze roepen een beeld op van het leven van toen. Daarom zijn musea zo belangrijk. Wie het heden wil beoordelen kan immers niet buiten het verleden. Daarom ook zijn verenigingen die zich met het verleden bezighouden belangrijk. 'Oud-Ede' is zo'n vereniging. Een vereniging die al 60 jaar lang actief is en meehelpt ons inzicht te verschaffen in het verleden. Inzicht in en kennisneming van de plaatselijke en regionale geschiedenis acht ik onontbeerlijk om in een gemeenschap te kunnen functioneren. Het Ede van vandaag is immers met talrijke draden aan het Ede van gisteren verbonden. De tijden mogen dan veranderen, met het verleden hebben we elke dag te maken. Wie het verleden negeert zal weinig of niets van het heden kunnen begrijpen.

Ik vind het daarom een goede zaak dat het 60-jarig bestaan van de Vereniging Oud-Ede wordt gevierd met o.a. een tentoonstelling van bedrijven en instellingen die 60 jaar of langer in Ede gevestigd zijn. Dat kan een heel interessante expositie worden.

Graag spreek ik de hoop uit dat de Vereniging Oud-Ede een goede jubileumviering mag hebben. En dat ze tot in lengte van jaren zal mogen blijven werken. In ons aller belang!

M.K. van Dijke
Burgemeester van Ede

In dit jubileum jaar een overpeinzing van uw voorzitter.

Nu er verleden jaar een eerste aanzet is gegeven om te komen tot oprichting van een vereniging/stichting "Vrienden van het museum Oud-Ede" is het m.i. wenselijk er even stil bij te staan en te overdenken hoe het nu verder moet.

Zoals elke goede preek uit 3-delen bestaat, zo wil ik ook m'n overdenkingen in drieën verdelen, n.l.

1e *Hoe was het verleden ?*

2e *Hoe is het heden ?*

3e *Hoe moet het verder ?*

Vooraf nog even dit: de structuur van Oud-Ede is als volgt:

grootmoeder
vereniging

moeder
museum commissie

dochter
ver. van Vrienden
v/h museum

1e. Hoe was het verleden?

De vereniging Oud-Ede werd op 10 september 1924 opgericht. In de statuten van 16 september 1936 en ook in die van 15 december 1978 staat als doel:

A. het onderzoek van archieven en gedrukte bescheiden naar alles wat betrekking heeft op het ontstaan en de geschiedenis van de dorpen (kerken en buurten) van het ambt en van de gemeente Ede.

B. Het verzamelen en bewaren van alles wat van belang kan worden geacht voor en betrekking heeft op de geschiedenis van Ede.

De vereniging tracht dat doel te bereiken door de resultaten van dat onderzoek te publiceren en de onder B genoemde voorwerpen te bewaren in een oudheidkamer of museum.

De ver. Oud-Ede trad voor de eerste keer op naar buiten in 1926, dus twee jaar na de oprichting. In de wachtkamer van de Spaarbank voor Ede werd een kast geplaatst, waar de bezoekers verschillende voorwerpen en foto's konden bezichtigen, die inmiddels in het bezit van de vereniging waren gekomen.

"OUD-EDE" was gedurende de eerste 25 jaar van haar bestaan echt een elite-vereniging. Men moest worden voorgedragen en zelfs dan werden verschillende, toch wel vooraanstaande personen, afgewezen als lid van de vereniging.

Zij die wel lid werden hadden bijzonder veel voor de vereniging over. Naast deelname aan gewone activiteiten, werden óók wel forse geldbedragen aan de vereniging geschonken.

In 1937 (13 jaar na de oprichting) werd het Saksische boerderijtje in de Driehoek gekocht en een jaar later als museum in gebruik genomen. In 1944 werd het

museum gevorderd door de evacuatie-kommissie. Toen verdween alles wat maar enigszins los zat en er werd ook veel vernield.

In 1952 werd het museum weer geopend. Het ledental was toen 53 en het bezoekersaantal 200.

In 1972 werd door verval het museumboerderijtje gesloten.

2e. Hoe is het heden?

In 1975 werd het stationsgebouw Ede-centrum als museum in gebruik genomen.

In 1983 zijn er ca. 2000 voorwerpen en verzekerd voor f 300.000,00.

Behalve véél vrijwilligershulp, zijn er twee vaste medewerkers in dienst. De bovenverdieping wacht op verbouwing, zodat er meer expositieruimte vrijkomt. Plannen zijn bij de gemeente ingediend.

De navolgende tentoonstellingen werden gehouden: (buiten de gewone exposities in die van "nieuwe aanwinsten".

1980: "5 Generaties Oranje"	1750 bezoekers
1980: "Sporen door de Gelderse vallei"	850 "
1981: "de Nationale feestrok"	950 "
1981: "150jaar op de fiets"	8000 "
1981: "Merklappen"	180 "
1982: "Oud-Ede in beeld"	700 "
1982: "650jaar Lunteren"	550 "
1982: "Poppen uit het Kon. Huis archief"	4000 "
1982: "werken van Thijs Mauve"	400 "
1982: "Aan moeders hand naar school"	1950 "
1983: "pasfoto's Corn. Hartgers"	600 "
1983: "van Rhijnspoorkeet naar Intercitystation"	5400 "
1983: "de Bodebussen van Gelderland"	250 "

Met diverse tentoonstellingen werd zowel de plaatselijke en regionale als de landelijke pers gehaald.

Het totale museumbezoek was in:

1977: 3600
1978: 6100
1979: 4400
1980: 7500
1981: 11300
1982: 8250
1983: 8000

Er is een regelmatige aanwas van nieuwe leden en we hebben nu ca. 700 leden.

3e. Hoe moet het verder?

Waar gaan we met ons museum en en de vereniging heen?

Welke weg gaan we bewandelen?

Hoe zal ons beleid zijn?

Moeten we streven naar een *gemeentelijk* museum?

of soms naar een *gemeentelijk streekmuseum*?

Moeten we ons beperken, zoals de statuten aangeven, of moeten we op de ingeslagen weg, die zich de laatste 4 jaar manifesteerde, doorgaan?. Daarbij kan wat extra accent gelegd worden op het verenigingswerk.

Hamvraag: moet het museum t.z.t. losgekoppeld worden van de vereniging?, zodat beiden zelfstandig hun weg gaan.

GROOTMOEDER - MOEDER en DOCHTER gaan dan alle drie een apart leven leiden, wat financieel-economische voordelen met zich meebrengt.

Volgens mij géén (althans voorlopig niet) GEMEENTE museum. Liever streven naar een **streekmuseum**.

Proberen Lunteren en Bennekom te animeren mee te doen, dus schaalvergroting, wat voor Lunteren en Bennekom, als ook voor Ede van grote waarde zal blijken.

Voorlopig moeten we doorgaan zoals de laatste jaren zijn geweest. **BLIJF AAN DE WEG TIMMEREN, WEES AKTIEF. DOE WAT.**

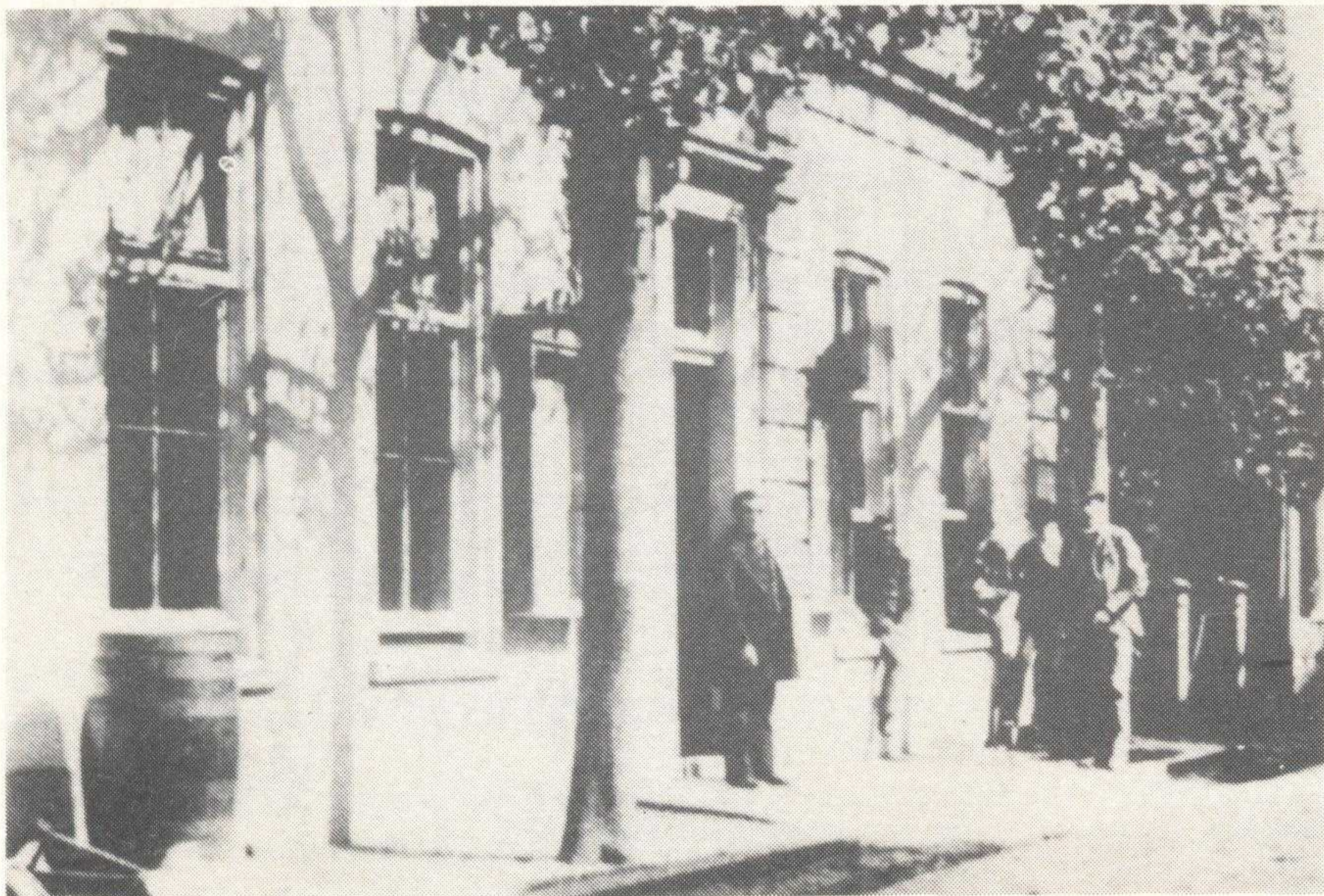
Bovendien streven naar een kracht die het midden houdt tussen een konservator en een praktisch geschoolde medewerker, die leiding kan geven aan de andere medewerkers.

Uit bovenstaande volgt dat de **oudheidkundige verenigingen** gewoon blijven bestaan en beter dan voorheen (zij hebben geen museum tot last) diverse activiteiten kunnen ontwikkelen.

Zo hoop ik dat de vereniging OUD-EDE, waar vele mensen in de afgelopen 60 jaar hun beste krachten aan hebben gegeven, nog tot in lengte van jaren mag bestaan en dat het museum mag groeien en bloeien tot ons aller genoegen.

D. de Nooy

Het oudste Gemeentehuis

*Door de vereeniging „Oud Ede” te Ede is een oud-Saksische boerderij
aangekocht en als museum opengesteld. — Bestuur en autoriteiten bij
de boerderij.*

Oud-Voorzitters

In de loop der jaren zijn velen actief geweest voor de vereniging "Oud-Ede", met name de oud-voorzitters:

1. W.F.J. Fischer	1924 (begin)	- 1946	22 jaar
2. M. Buisman	1945	- 1952	7 jaar
3. H.M. Oldenhof	1952	- 1973	21 jaar
4. J. de Nooy	1973	- 1976	3 jaar
5. H.J. van Eck	1976	- 1978	2 jaar
6. D. de Nooy	1978	- 1984	6 jaar

Jubileum commissie

Ter gelegenheid van het 60-jarig jubileum van de vereniging "Oud-Ede" is een jubileum comité gevormd dat een aantal evenementen voorbereid ter herdenking van dit jubileum. Dit comité bestaat uit de dames J. van Dijk-Koopmans, D.G. Wijnveen-v.d. Kraak en de heren J. Das, E. Hendriksen, C.J. Kok, D. de Nooy, G.H. Rijsemus, E. v.d. Weerd en J.J.P. Nijdam, medewerker museum.

Tentoonstelling de zestigers

Een van de initiatieven van het jubileum comité is het organiseren van een tentoonstelling van bedrijven die langer dan 60 jaar in Ede gevestigd en werkzaam zijn. Deze tentoonstelling zal door Burgemeester M.K. van Dijke worden geopend op donderdag 30 augustus a.s. des middags 5 uur. De deelnemende bedrijven en instellingen zijn:

Fa. Blokker, Enka B.V., Frouws Drukkerij B.V., fa. Geels, Gelders-Utrechtse Spaarbank, Gelria Wasserij B.V. fa. Kreek, Macostan B.V., Tulp-Bijl B.V., modecentrum v.d. Weerd en fa. van Zoelen.

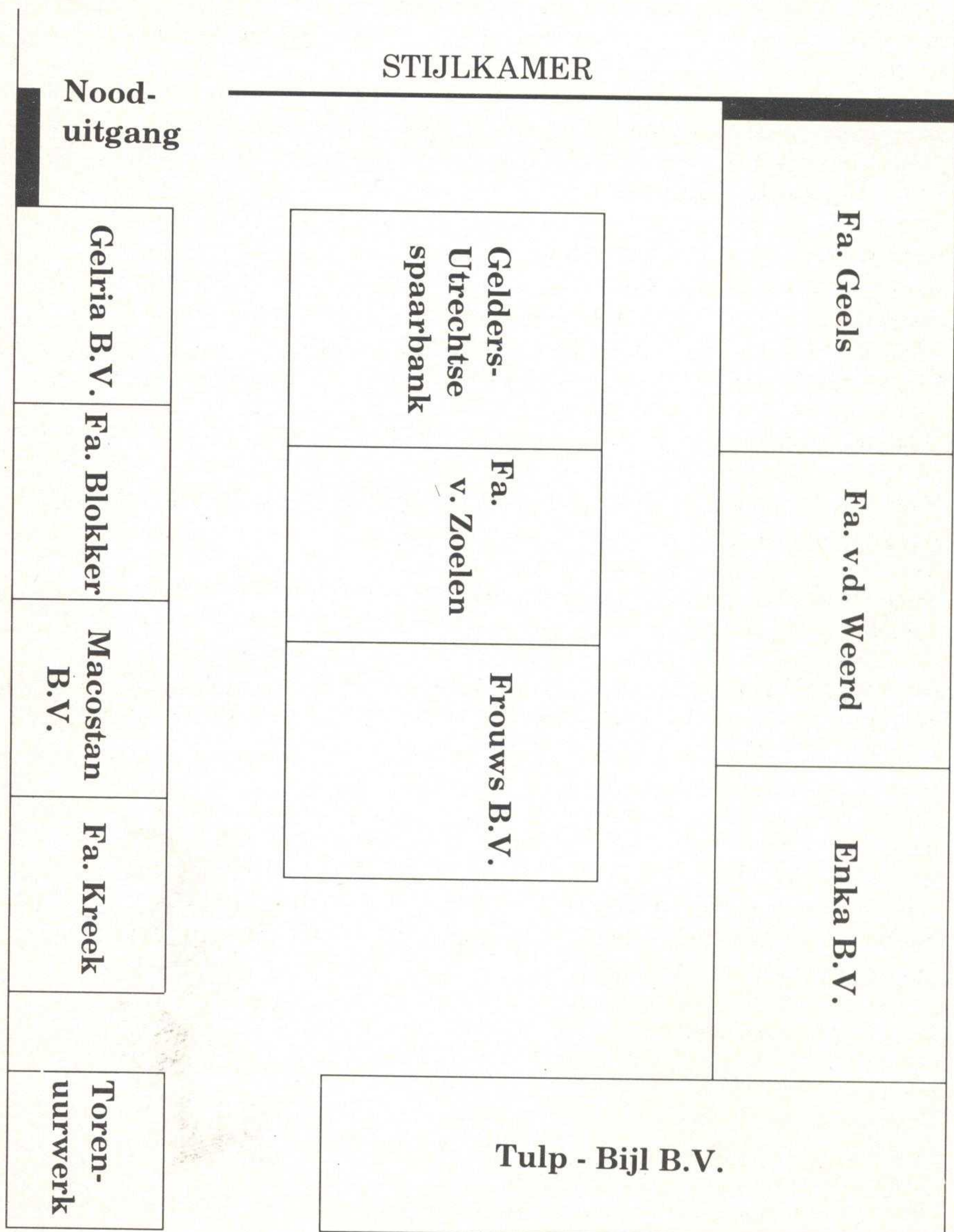
Deze expositie zal een interessant karakter krijgen mede omdat de bedrijven komen met zaken van voor of uit de twintiger jaren. In enkele gevallen zal men zelfs gereedschappen, bescheiden en stukken te zien krijgen die nog niet eerder getoond werden. Het zal de moeite zeker waard zijn kennis te nemen van hetgeen de bedrijven uit het verleden tentoonstellen, temeer omdat al deze bedrijven ook nu nog actief in de Edese gemeenschap zijn.

Men verzuime deze tentoonstelling niet.

U bent van harte welkom.

Plattegrond van de tentoonstelling

van bedrijven die 60 jaar of langer in Ede zijn gevestigd. Deze tentoonstelling in het museum "Oud-Ede" is geopend van 31 augustus t/m 29 september 1984.

Herinneringen en feiten uit jonge jaren

Heidedorpje

Staande voor een schilderij, voorstellende een gezicht op Ede vanaf de Paasberg anno 1878 en in het bezit van Mevrouw van Rhijn-Fischer, bekwam mij toch de gedachte: wat is Ede toch een heidedorpje geweest temidden van bos en heide, zandverstuivingen in 't zuiden en westelijk grenzende aan lagere gronden en venen.

Mag ik even een beroep op Uw voorstellingsvermogen doen? Stelt U zich ons dorp voor zonder gas- en waterleiding- electriciteit en riolering. Een enkele fiets, 2 personenauto's. Petroleumverlichting in huis en op straat. Uurloon in het ambacht 12 tot 16 cent. Is het wonder dat ouderen zich nu vaak verbazen of ergeren aan de opsomming door jongeren van vermeende rechten? De soberheid van vroeger staat in fel contrast met het heden.

Hoeveel jaren heeft Ede, maar ook de maatschappij, in knellende windselen gelegen, gezocht onder de hiërarchie van enkelen. Die windselen konden alleen door schokkende gebeurtenissen losgemaakt worden.

Het Leger des Heils deed een poging zich hier te vestigen maar dat gaf alleen onrust, maar toch ook wel bewustwording.

Toen kwam de doleantie, een stroming op kerkelijk erf, die er diepe voren inploegde en dan, van geheel andere orde de mobilisatie van 1914-1918, waardoor ook Ede te maken kreeg met geestelijke, maatschappelijke en culturele veranderingen.

Boerderijtje

In de Driehoek, een buurtje met kleine huisjes en een buurtpomp, in 't centrum van Ede en toch apart, kwam eem verscholen boerderijtje te koop, sedert vele geslachten in het bezit geweest van de familie Hendriksen.

Notaris Fischer attendeerde het bestuur van Oud-Ede hierop en kocht het maar vast, rekende op loyale toestemming. Ze is jarenlang het sobere middelpunt van Oud-Ede gebleven. Soberheid was vóór 1940 de levenssfeer.

Fischershuis

Het Fischershuis met door v.d. Meyden goed besnoeide bomen ervoor, bekeek je met ontzag. Niet vanwege de oude "NOT" zeiden wij heel oneerbiedig, hoewel voor het raam of in de deur staande, getooid met kalotje en zuigend aan een "lange Goudse", dwong hij toch eerbied af en gingen bij 't voorbijgaan onze petten diep af.

Gemeenteraad

Fischershuis, hotel de Posthoorn, Gemeentehuis en de Spaarbank dat alles vormde een dorpscentrum, in de zomermaanden nog interessanter door muziekkuitvoeringen in de tuin van de Posthoorn met vrije toegang.

De pauze in de gemeenteraad, doorgebracht in de Posthoorn, was ten einde en de vergadering werd heropend. Dat trof goed! De aansluitende Wethouderskamer fungeerde als tribune voor pers en publiek.

Journalist-publicist Jac. Gazenbeek zat ijverig maar met een verholten lach te noteren.

't Was deze keer ook wel de moeite waard. Aan de orde is de aanschaf van leermiddelen. "ik lees" zegt een raadslid, "dat er zo'n hele grote wereldglobe nodig is; ik zou zeggen: begin eens met een globe van ons land."

Voorstel van Openbare werken: bouw van een urinoir op de markt. "voorzitter: ik ben er niet tegen als het ding 's zondags maar niet speelt".

Toch, bij de lezing van andere raadsbesluiten, ons respect voor bedachtzame en doortastende besluiten inzake vestiging van het garnizoen en vliegveldplannen op de Doesburgerheide. Ontsluiting van het Maanderpark, Beatrixpark, Klinkenberg en de Kolkakker, dat alles mede onder invloed van garnizoensvestiging.

Hof van Gelderland

Zoals menige man een wandelstok bij zich droeg was de hotelier Willen Mulder, gewapend met een zweep. Zijn hotel, het Hof van Gelderland, met prachtige overtuin (tot aan de Brouwersteeg) waar in de zomeravonden veel muziekkuitvoeringen werden gegeven, doch met verplichte consumptie, waarbij de koffieprijs verhoogd werd tot 20 cent.

De toren

De toren had 3 wijzerplaten (noord-zuid en west). Aan de oostzijde was n.l. het kerkhof en voor de doden gold: "UIT DE TIJD". Een andere motivering: 3 á 4 huizen stonden aan de Paasbergerweg, de rest was tot in verre omtrek bos en bouwland. Het brandspuitenhuisje in de hoek van het kerkplein en achter een glaasje de sleutel. Bij brand kon men dan door het stukslaan van het glas de sleutel bemachtigen en met de brandhoorn alarm blazen of de klok luiden.

Borreltje

Wie kende hem niet? Gert Jan van der Meyden: omroeper, nachtwacht, bomensnoeier en soms tuinhulp. In zijn bewakingsgebied dat tot "de keet" ging (nu het intercitystation Ede-Wageningen) was een villabewoner met een eigen controle systeem; op de dorpel van het w.c. raampje, dus aan de achtergevel, zette hij een borrel.

Een leeg glaasje de volgende morgen was het beste bewijs van 's mans ronde. Zijn salaris bestond uit wat hij bij zijn nieuwjaarswens bij zijn klanten inde.

Pastoor Padberg

Vermeldenswaard lijkt mij dat bij de vestiging van het garnizoen in 1905 ook de eerste Rooms-Katholiek zich hier vestigde.

De eerste biecht werd in het tuinhuisje van Ritmeester Spree, gelegen aan het zwarte laantje, afgenomen. Ritmeester's woonhuis is na enige verbouwingen het begin geweest van het Juliana ziekenhuis.

Met de komst van het garnizoen bleek steeds weer de noodzaak tot organisatie van het R.K. kerkelijke leven. Een bouwpastoor werd aangesteld in de persoon van de echt vaderlijke figuur van Pastoor Padberg, legeraalmoezenier tijdens de mobilisatie 1914-1918. Bij ons als militairen genoot hij grote achting. Diep tragisch was het dat zijn materiële bouwactiviteiten in de tweede wereldoorlog verwoest werden, waarbij vele zijner parochianen gedood of gewond werden.

Het huisje op deze foto op de hoek van het Maandereind/Telefoonweg werd in 1956 afgebroken. Thans staat daar het gebouw van de Spaarbank. Het is een foto naar een aquarel van Joh. Weijland uit de kollektie van de gemeente Ede.

Mooi dorpje

Het begrip Ede in vroegere jaren is maar zeer summier weergegeven. Steeds bleven bos en heide voorwerp van grote zorg. Maar de zich hier vestigende industrieën en de nodige woningen deden veel natuurschoon verdwijnen. Toch blijft Ede een schoon en mooi dorp. Ons gemeentebestuur met een staf van gemotiveerde medewerkers geeft leiding aan de modernisering van de dorpsgroei.

(wordt vervolgd)

J. de Nooy
Ere-lid

**Enka feliciteert
de 60-jarige
Vereniging
'Oud-Ede'**

DE GELDERS UTRECHTSE SPAARBANK
vanouds DE Spaarbank voor Ede anno 1872
feliciteert de Vereniging "Oud - Ede"
met haar 60-jarig bestaan.

Jong Ede op de bres voor Oud-Ede

Wanneer je van een 60 jaar oude vereniging een 30-tal jaren bestuurslid bent geweest, namelijk van het begin der 50-er tot het begin der 80-er jaren, dan heb je voor het vastleggen van je herinneringen meer dan één Zandloper nodig. Vooral wanneer je van die periode een kleine 20 jaar secretaris bent geweest!

Zo'n opwelling moet je dan ook onmiddellijk in de kiem smoren en nieuwsgierigen dien je te verwijzen naar het archief van de jubilerende vereniging.

Onze inmiddels helaas in het vergeetboek geraakte, voortreffelijke penningmeester J.A.L. Dijkstra, directeur van de toenmalige Rotterdamse Bank, vroeg mij omstreeks 1952 of ik, gezien mijn belangstelling voor de geschiedenis van Ede, bereid was toe te treden tot het bestuur van Oud Ede. Ik bevestigde hem zulks mits er ruimte zou zijn om de vereniging vanuit het schemerdonker onder de schijnwerpers te plaatsen. De reactie was hoopgevend.

Nadat ik sindsdien enige jaren wat hand- en spandiensten aan de vereniging had verleend, werd ik ter jaarvergadering van 17 mei 1954 gekozen als bestuurslid en feitelijk terstond met het secretariaat belast i.v.m. de gezondheidstoestand van secretaris L.C. Schreuders. Burgemeester H.M. Oldenhof was toen voorzitter.

Als eerste opgave zag ik uitbreiding van het ledental. Het probleem was echter dat de op 10 september 1924 opgerichte vereniging slechts één soort echte leden kende, namelijk de werkende leden die behoorden tot de zogenaamde studie-commissie. Alleen zij hadden stemrecht, evenals de ereleden. Daarnaast waren er nog begunstigende leden en leden van verdienste. Het totale bestand kwam neer op 53 personen.

Over die werkende leden mag allerm minst geringschattend worden geoordeeld, want deze kleine, harde kern heeft de driedelige uitgave van de Geschiedenis van Ede gewrocht!

Niettemin besloot het bestuur voortaan slechts één soort leden te kennen, ongeacht hun inbreng. Dit is door de jaren heen door alle betrokkenen als een goede beslissing ervaren; een vorm van democratisering die ruim baan betekende voor doeltreffende ledenwerving!

De expositie "Ede door de eeuwen heen" die in augustus 1954 in de aula van het Marnix College werd gehouden, betekende een eerste grootscheepse presentatie. De inbreng uit eigen bezit was uiterst bescheiden maar dit viel niet op door de rijke inzendingen die wij wisten los te praten bij het Openluchtmuseum en het Gemeentemuseum in Arnhem, de Rijksdienst voor Oudheidkundig Bodemonderzoek in Amersfoort en bij het Rijksmuseum voor Oudheden in Leiden. Ook particulieren brachten waardevolle zaken in, van velerlei aard; soms mochten we ze behouden voor onze eigen collectie.

De tentoonstelling vond plaats tijdens de Heideweek-1954, trok duizenden bezoekers en werd zelfs met drie dagen verlengd. Het belangrijkste gevolg was een ware leden-explosie; tijdens de tentoonstelling en in de weken daarna groeiden we met rond 100 leden!

Voorzichtig werd een eerste excursie georganiseerd en wel op een zaterdagmiddag

naar Kasteel Middachten, waar het gezelschap werd ontvangen door Graaf Bentinck, toen nog heer van Kernhem, en diens echtgenote. Dit was het startschot voor de sindsdien jaarlijks weerkerende populaire dag-excursie.

Allerhand boeiende lezingen werden gehouden voor leden en belangstellenden, wat telkens weer nieuwe leden opleverde. Een uitgebreide dia-verzameling werd aangelegd aan de hand van foto's en prentbriefkaarten van het oude dorp Ede, deels nog uit de vorige eeuw.

Dat Oud-Ede zijn licht niet onder de korenmaat hield, resp. zijn lichtbeelden in het dia-magazijn, was vooral te danken aan de bedrijvigheid van ons bestuurslid J. de Nooy, die onze dia's voor diverse gezelschappen heeft vertoond en toegelicht, wat telkens weer nieuwe leden opleverde.

Het alles overheersende probleem was enerzijds de instandhouding van ons museum-boerderijtje in de Driehoek en anderzijds de expositie van onze verzameling. Vele waardevolle voorwerpen waren weliswaar goed ondergebracht in vitrines, maar het is duidelijk dat deze moderne uitstalkasten onwezenlijk aandeden in het eeuwenoude boerderijtje en de sfeer merkbaar verstoorden. Het had hier en daar wat van een rariteiten-kabinet!

Hierin kwam een gunstige verandering toen we een iets verderop gelegen oude onbewoonbaar verklaarde behuizing konden huren. Deze werd opgeknapt en gebruikt voor het tentoonstellen van voorwerpen die in het boerderijtje niet thuishoorden. Een geestdriftige werkgroep ging over tot inventarisatie en beschrijving van ons hele bezit, met het oog op diefstal c.q. verzekering. Tevens werd er gerepareerd en geprepareerd en werden vitrines gebouwd.

Het streven bleef echter gericht op de totstandkoming van een streekmuseum waartoe vele mogelijkheden werden onderzocht. Ik noem alleen Huize Kernhem en de vele gesprekken die werden gevoerd met de rentmeester Dr. Ir. van Oosten Slingelandt en met het gemeentebestuur van Ede. Met de directie van het NIZO werd gezocht naar de mogelijkheid van gezamenlijke exploitatie van een zuivelmuseum in het Huis waaraan de beroemde Kernhemse kaas zijn naam te danken heeft.

Al onze museumplannen leden evenwel schipbreuk op financiële gronden totdat het stationsgebouw Ede-Centrum in 1972 in beeld kwam.

Het was geen eenvoudige zaak om met NS tot een voor alle partijen aanvaardbaar accord te komen. De heer J. de Nooy werd in die tijd voorzitter en ik werd gelijktijdig vice-voorzitter nadat ik het secretariaat aan de heer J. Das had overgedragen. Het was vooral aan de persoonlijke inzet van voorzitter J. de Nooy te danken en daarnaast uiteraard mede aan de financiële steun van het gemeentebestuur dat Oud-Ede na een lange en moeizame reis uiteindelijk een veilige thuishaven heeft gevonden. Maar tevens een uitvalsbasis voor velerlei originele activiteiten waarmee het bestuur bij voortduring zijn honderden leden en duizenden aanhangers (nòg niet-leden) weet te boeien.

Velen mogen zich lid van Oud-Ede noemen en met ere. Maar Oud-Ede kan alleen blijven bestaan en bloeien zolang jong Ede bereid is voor Oud-Ede de handen uit de mouwen te steken!!

G.W. Bos
Ere-lid

Mijn contacten met "Oud-Ede"

Hoewel ik Ede al meer dan 50 jaar ken en er iets minder dan 50 jaar woon, zijn de contacten met de Vereniging "OUD-EDE" van latere tijd. Het zal zo in de zestiger jaren geweest zijn, dat ik voor het eerst bijeenkomsten bezocht en in het begin van de 70er jaren, dat ik er activiteiten ontwikkelde. Dat was toen het houden van een paar lezingen over "BOEREN EN FABRIEKSARBEIDERS", de studie die ik in de dertiger jaren over Ede schreef.

Ik herinner me, dat dat gebeurde in de wat donkere zaal van Buitenzorg, met al die pilaren, waardoor je een deel van het publiek niet kon zien. De eerste maal sprak ik over het ontstaan van Ede, eeuwen lang een kleine boerengemeenschap in een geïsoleerde streek en de veranderingen in de 19de eeuw. De tweede maal over de grote veranderingen van 1900 tot 1935, met de modernisering van het boerenbedrijf en vooral de vestiging van de ENKA en de manier waarop dit gebeurde, met allerlei merkwaardige verschijnselen waarover een geanimeerde discussie plaatsvond.

Een periode van nog grotere bemoeienis met "OUD-EDE" was die van 1976-1978, toen ik enige jaren het voorzitterschap waarnam.

Ik had me in die tijd voorgenomen, na mijn 70ste jaar geen functies meer te aanvaarden, maar liet me overhalen door de heren Bos en de Nooy (die toen al 79 was geloof ik), dat voor korte tijd toch maar te willen doen. Ik zou, zoals sommigen dat wel eens zeiden, als een soort "tussenpaus" optreden tussen twee leden van de familie de Nooy. Het was in een periode, dat enige zeer belangrijke beslissingen al genomen waren. Het was gelukt het N.S.-station Ede/dorp, vooral door het doorzettingsvermogen van de heer J. de Nooy, in stand te houden en vervolgens subsidie van de gemeente te verkrijgen om het zo mogelijk te maken daarin een museum te vestigen en te exploiteren.

Er rezen echter nog wel heel wat problemen bij de realisering van dit project. We mogen erg blij zijn, dat het gelukt is twee vaste krachten aan te stellen, de heren Nijdam en Diepeveen, die zich beiden zeer verdienstelijk gemaakt hebben voor het museum. De heer de Nooy, de "bouwer" van het museum, bleef ons nog enige tijd terzijde staan. De heer van der Woude, die als hoogleraar over vele relaties beschikte, zorgde voor zeer goede inleiders voor onze bijeenkomsten. Een bijzondere avond met een goede film was die over industriële archeologie. Die was toen actueel, in verband met de afbraak van de watertoren.

De heer Smit, die ook al veel voor het behoud van de molens in Ede gedaan had, beheerde op goede wijze de financiën.

Er is in die tijd voortreffelijk werk gedaan om de collectie van het museum uit te breiden. Veel vrijwilligers waren bereid te helpen. De heer Jager verleende daarin een bijdrage, de heer Verhaaff, de heer van Gent - voorzitter van de museumcommissie - , mevrouw Hendriksen en vele anderen verzetten veel werk.

Men had zich steeds erg geïnteresseerd voor het verzamelen van werktuigen voor de landbouw, oude ambachten, kleding, huisraad, meubels en andere.

Maar in deze jaren waarin veel veranderde in het dorpsbeeld, groeide ook de belangstelling voor het behoud van monumenten en het dorpschoon. In het monumentenjaar 1975, waarin een plaatselijke commissie onder voorzitterschap van de heer Wiegeraadt zich bezighield met de inventarisatie van de monumenten, was de belangstelling al groter geworden.

Maar alle petitie's en brieven van "OUD-EDE", die in deze jaren verzonden werden,

hadden helaas niet veel resultaat. Er kwam maar geen gemeentelijke monumentenverordening en de afbraak ging door.

Gelukkig is onlangs eindelijk zo'n verordening vastgesteld. Wel bleven behouden de kerken en molens die hier zijn, maar veel boerderijen en woonhuizen verdwenen. Verheugend is het, dat Huize Kernhem behouden is gebleven. Veel dorpsschoon is hier niet te vinden, gelukkig nog wel natuurschoon.

"OUD-EDE" heeft zich vooral onder voorzitterschap van de heer D. de Nooy gemanifesteerd door het organiseren van allerlei activiteiten op het gebied van oude ambachten, van volksdansen en van het maken van oude kleding, waarbij een groot aantal mensen betrokken is. Het museum heeft ook telkens weer belangstelling getrokken door allerlei bijzondere tentoonstellingen.

Ik vind, dat het de taak van een vereniging als "OUD-EDE" is belangstelling te wekken voor de geschiedenis, het verleden voor de mensen te laten leven. Voor de velen hier in Ede is dat vooral het recente verleden, in tegenstelling met bijvoorbeeld Israël, waar juist belangstelling voor het verre verleden zo groot is. Gelukkig dat de Heer Zuurdeeg door bijzondere ontdekkingen, zoals onlangs een oude waterput en bepaalde andere opgravingen, interesse wekt voor dat verre verleden. De avonden waarop oude Edenaren als de heren Wiegeraadt en de Nooy vertelden over het Ede van hun jeugd, vormen de hoogtepunten in het verenigingsleven, wat betreft de publieke belangstelling.

De heer de Nooy met zijn verhalen over bepaalde types, over zijn tocht met de kruiwagen naar Lunteren, die hij telkens even midden op de weg neerzette om uit te rusten. De heer Wiegeraadt met de beschrijving van de Stationsweg, de bewoners, de dienstmeisjes, die daar werkten, daarbij de oude plaatjes. Dit allemaal deed dat oude Ede weer geheel voor je leven. Helaas is dat geslacht aan het uitsterven en moeten andere middelen, die door jongeren gehanteerd kunnen worden, worden gebruikt om het verleden te laten leven.

"OUD-EDE" behoudt daarbij een belangrijke taak.

Dr. H.J. van Eck
oud-voorzitter der Vereniging "Oud-Ede".

Hout voor jong of oud voor groot of klein

daarvoor

moet u

bij

Elbert

Jansen

zijn

**DOE-HET-ZELF
MARKT**

KOLKAKKERWEG 65 - 67

EDE tel. 08380 - 11680

GLASSCHADE HERSTELLEN

JANSEN v/h de NOOY bellen

Telefoon: 16308

tevens verkoop en plaatsing van alle soorten glas.

SPIEGELS en GESLEPEN GLASPLATEN

ISOLATIEGLAS van THERMOPANE - POLYGLAS

of aluminium voorzetramen.

GLASHERSTEL JANSEN v/h de NOOY

Bettekamp 13 EDE Telefoon: 16308

SCHILDERSBEDRIJF de NOOY

**voor alle onderhoudswerken, zowel binnen- als
buitenwerk, sauswerk, sierpleister, sigmulto, behangwerk
en andere schilderswerkzaamheden.**

voor informatie

naar:

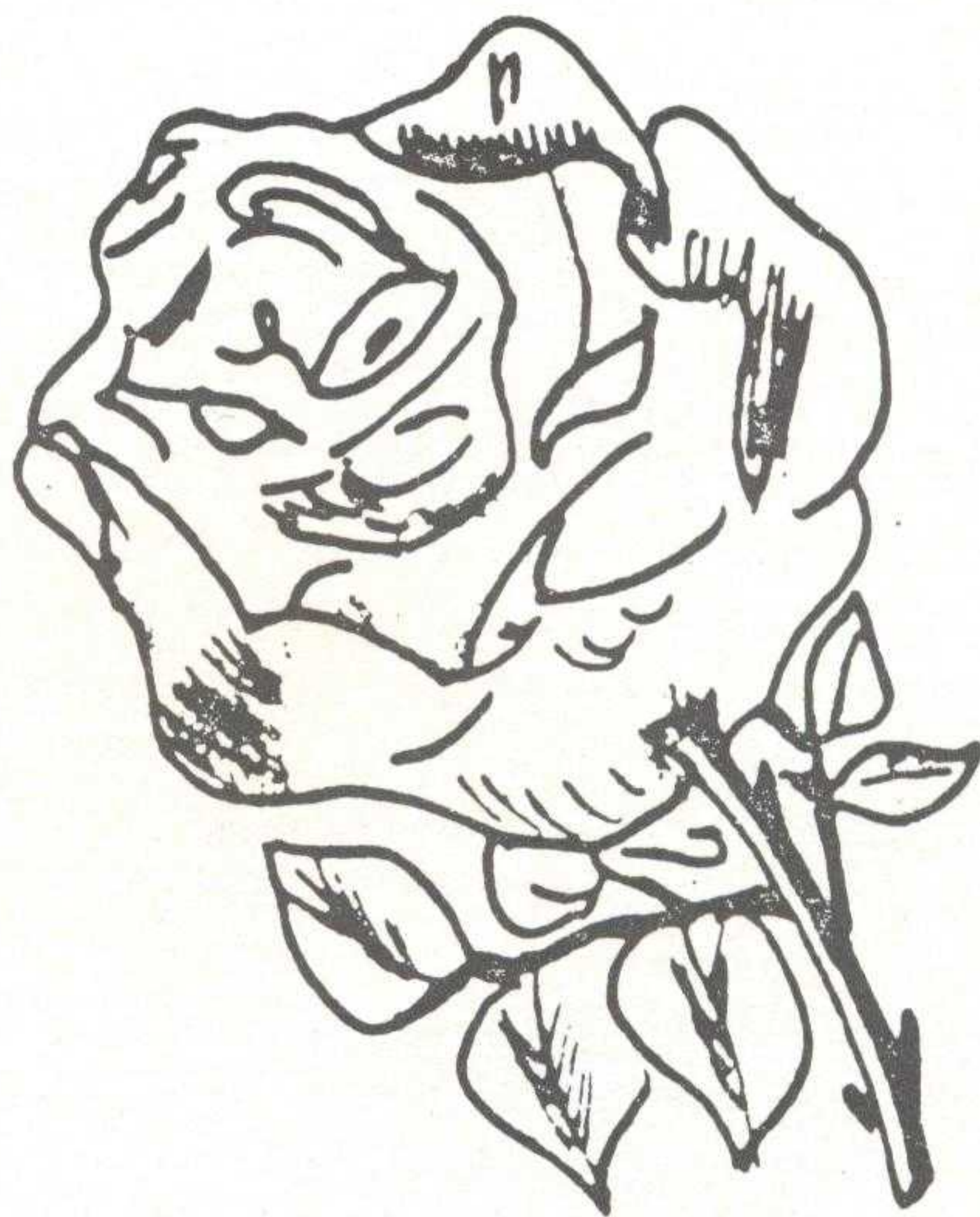
JANSEN

Bettekamp 13 EDE

Telefoon: 16308

Kwekerij

A. van der Meyden

Schaapsweg 80

Ede

tel. 08380-15615

Mientje an 't woord!

Best minse,

Ok mien het de veurzitter gevraagd wat te schrieve veur ut jubileum nummer van de Zaandloper.

60 jaor bestaot noe de vereniging Oud Ede. Op afstaand hen we, Harreme en ik, dit vaneigus kunne vollege. En de leste jaore zin we d'r wat meer bij betrokke noe we daogeluks in't museum kunne zien hoe men warkt.

Een goeie veurzitter en vanzelf een goed bestuur is van veul belang veur een vereniging. Noe daor het ut in't verleeje zeker niet an ontbroke. As ik denk an minse as den ouwe Notairis Fischer, een beste secretaoris as Hendrik Staf, laoter een Jan Dijkstra en Ko de Nooy, dan zin dat minse die d'r wezeluk an hen bijgedraoge dat de vereniging Oud Ede geworden is wat die noe is. Daorum kan ik d'r mit de pet niet bij dat er noe nog gien nije veurzitter veur de vereniging is Al die minse die vervrogd mit pensioen goan - de vut heet dat geleuf ik, een raor woord viend ik overigens - bin die noe verslete of hen ze gien fut genug meer um de schouders onder ut wark van de vereniging Oud Ede te zetten. Waorum, umdat onze vereniging in die zestig jaor verduld zien bestaonsrecht toch wel het beweze!

Het bewaore van dinge van vrogger en de belangstelling daorveur wakker houwe is een goeie zaak. Kiek noe ees terug minse wat de vereniging het kunnen bewaore van vrogger. As de vereniging d'r niet was geweest dan zou we ok gien museum gehad hen. Dat zou toch hevig zund zien geweest. Ut is de verdienste van ut bestuur in de loop der jaore dat d'r nog iets is gebleve van de herinnering an ut ouwe Ee. Denk alleen mer ees an de boeke over de geschiedenis van Ee. Daorum verdient de vereniging noe bij het herdenken van ut 60 jaorig bestaon niet alleen veul aandacht mer ook waar meugeluk medewarking van minse die mit ons d'r van uutgaon dat het wark van onze vereniging ok in de kommende jaore mot kunne deurgaon.

Dat d'r ok buute Ee nog echte liefhebbers zin veur b.v. ut museum bleek pas geleeje nog ees. Uut Stadskanaol - een verrekt eind weg - kwam een keel naor de radio tentoonstelling kieke. Da's al knap, mer dan mot ik d'r nog bij vertelle dat ie iezig vrog van huus was gegaon naomeluk um kwart veur zes, went hij kwam niet mit de auto mer mit ut openbaor vervoer. Die had d'r wat veur over. Harreme het d'r de pet diep veur afgenome en of die geliek had. Veerder kwamme d'r twee minse uut Emmeloord, ut neie laand en dat niet veur de eerste keer. Naor de poppen van 't Oranjehuus en naor de fietse tentoonstelling en de stations waar ze ok al weze kieke. Je zouw haost zegge vaste klaante. Mer ok deze minse komme gedeelteluk op de fiets dan mit de trein naor Aorum en dan de leste twientig kilometers ok weer fietse. Je ziet dat Oud Ede ok belangstelling kriegt van ver buute de gemeente grenze. Dat was vaneigus zestig jaor geleeje anders, mer daoruut blijkt dan dat ut vast houwe van zaoke uut ut verleeje zin het gehad en nog het.

As je ziet wat d'r in de loop van de jaore is gebeurd van af de oprichting dan magge we blij zin dat d'r minse zin geweest- en nog zin- die deurzette. Went denk d'r an dat ut een waogstuk was toen op initiatief van Fischer en Staf ut boerderijtje in de driehoek van Klaos Hendriksen wier gekocht toen Garrit en Woutje Hendriksen

uut de tied waore. Ut was de eerste museum boerderij, laoter dan vervange deur ut museum zoas dat d'r noe is in't ouwe station van de kiepelijn. Dat begin het er toe geleid dat we noe kunne laote zien wat d'r nog an ouwe zaoke bewaord zien gebleven. En gelukkig ut jongt nog steeds an, went ut museum kriegt nog veulachtig zaoke van belang. Iest nog een goeie knipmuts veur de kelektie.

Harreme en ik hen d'r zeker vertrouwe in dat ok veur de toekomst d'r vrijwillegers zulle komme die mee zulle wille warreke. Went d'r staot nog wat op staopel. Dat zulle jullie de kommende tied marreke. Een tentoonstellingen van instellingen, bedrieve en firma's die net as Oud Ede zestig jaor of ouwer zien. D'r zin er bij uut 1872 - 1884 - 1887 mer ook van bieveurbeeld uut de twientiger jaore. Dat beloofd wat te worden. En as ut allemaol goedkomt zal volgend jaor Jan Hilgers aandacht kriege. Die keel die op de hei bij de Driesprong veur ut eerst in Nederland ging vliege. As ik daar an denk en ok noe nog: vliege men iest der van. Hou je mer ees an de lucht vast Harreme en ik blieve mer wat greig mit de beije bene op de grond staon. Zo meneer de veurzitter je het gevraagd um een terugblik en wat veuruut zien, en dat op mien manier vanuut ut museum. Dit is ut dan en bewiest dat er minse zin die in ut verleeje en ut heden hen gewarkt an de opbouw van de vereniging en haor museum. Harreme en ik felecitere ut bestuur en alle medewerkers in ut Mueseum van haarte en wense de vereniging en ut museum de kommende jaore succes toe. Daorbij hope ze dat ze niet teveul zulle mulle mit de subsidie. Minse neem d'r een braandewientje of een borreltje extra op, Het is jullie greig gegund deur Harreme uut ut museum en zien eigenste.

MIENTJE

Markt anno 1900 op het terrein bij "de Posthoorn" Notaris Fischerstraat

De Vereniging tot bevordering van het Marktwoezen, als een der oudste nog actief zijnde verenigingen in Ede feliciteert de 60-jarige Vereniging "Oud - Ede".

VOOR EEN UITGELEZEN EN ZEER BREED ASSORTIMENT
van de vakgroepen,

- ▶ Speelgoed
- ▶ Luxe en huishoudelijke artikelen
- ▶ IJzerwaren - Gereedschappen - Doe het zelf
- ▶ Tuingereedschappen - Tuinmeubelen - Camping

met persoonlijke voorlichting en service naar:

sinds 1910

Uw meest complete warenhuis

Daar stap je naar binnen!

Lid VVV-Geschenkenbonnen - Bij ons volop parkeerruimte - Eigen bezorgdienst bij u aan huis
EDE GROTESTRAAT 111 - Tel: 08380 - 10362
Bennekom Schoolstraat - Tel: 08389 - 4500

al meer dan 75 jaar!

verzorgen wij reeds was- en
stoomgoed voor particulieren,
instellingen, etc.

GELRIA

Maanderweg 36 - 6711 NE EDE
Telefoon 08380 - 10050

hartveroverend

Uw hele nieuwe garderobe samenstellen in één zaak. Omdat alles er is en... alles perfekt is!

VAN DE WEERD
LADY

grotestraat - ede

macostan

65 jaar specialist in laksystemen
voor industriële toepassing

- Industriële lakken voor hout- en metaalverwerkende industrie
- Constructieverven
- Wegmarkeringsmaterialen, zoals wegenverf, thermoplastische en koudhardende markeringsprodukten

macostan bv lak- en verffabriek macostan
frankeneng 7, 6717 ae ede gld. postbus 18 6710 ba ede gld.
tel. 08380 - 30530, telex 37048

De Pioniers

Nu „Oud Ede” haar zestig jarig bestaan herdenkt, is het wel aardig wat herinneringen op te halen uit de beginjaren van onze vereniging. Op 10 september 1924 kwamen de heren H. Staf, A. v.d. Craats, H.J. Bellen, J.A. Eygenraam en P. Sibles ten huize van laatstgenoemde bijeen, teneinde te komen tot oprichting van een oudheidkundige vereniging. Tijdens de volgende vergadering, een goede maand later, 14 oktober 1924, waarbij ook notaris Fischer aanwezig was, kreeg de zaak haar beslag. Als naam werd „Oud Ede” aangenomen, met als doelstelling het bestuderen, onderzoeken en vastleggen van gegevens uit archieven, buurt- en kerkboeken en verder van alle mogelijke zaken van belang om voor het nageslacht bewaard te blijven. De heer Fischer werd benoemd tot voorzitter, hij zou deze functie tot zijn overlijden (December 1946) bekleden, terwijl de heer Sibles als secretaris fungeerde. De contributie werd vastgesteld op vijf gulden per jaar, waarmee een en ander organisatorisch voldoende was geregeld en de heren aan de slag gingen. Onmogelijk konden zij toen beseffen hoe hun vereniging zou uitgroeien, maar hadden daar blijkbaar ook geen behoefte aan. Immers gewoon als lid toetreden bleek onmogelijk: men moest allereerst voldoende interesse tonen en kon dan op een vergadering worden voorgedragen. In dat eerste viel deze eer slechts twee mensen ten deel: n.l. de heren C.W. v. Kooten uit Ederveen en L.C. Schreuders te Nederwoud. Eerstgenoemde nam zijn benoeming aan, maar moest later, door vertrek uit de gemeente, bedanken, terwijl meester Schreuders het voorrecht in beraad hield. Pas op de vergadering van 29 september 1932 wordt hij, na zijn pensionering en verhuizing naar Ede, werkend lid en vervangt, als onderwijsspecialist de inmiddels overleden heer Eygenraam. De heer Schreuders heeft heel wat nasporingen verricht en deze in verschillende artikelen gepubliceerd, terwijl tevens van zijn hand het bekende boek „Rond de grijze toren” verscheen.

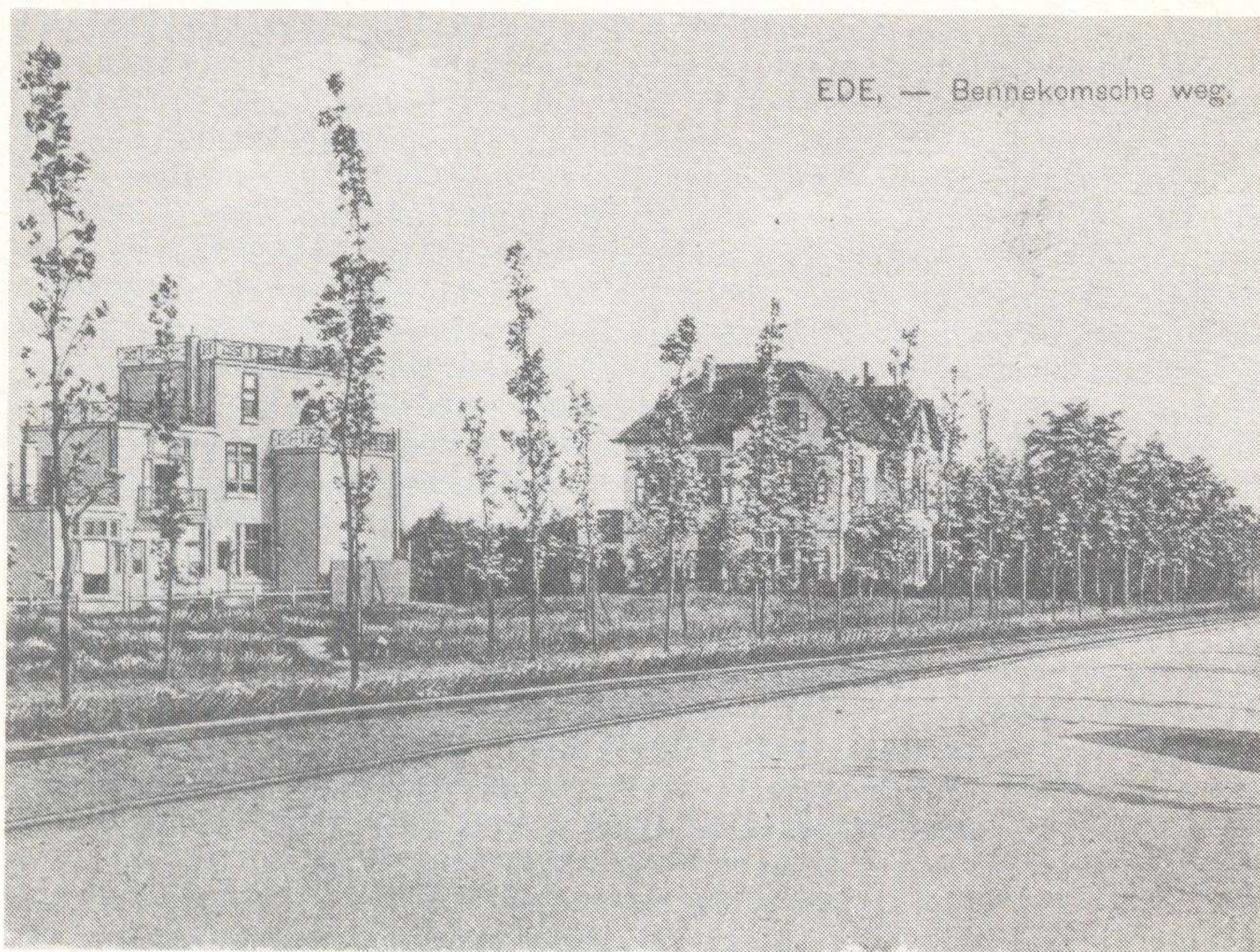
Als men het, trouw bewaarde kasboek, uit die eerste jaren bekijkt, wordt het begrijpelijk waarom geen penningmeester was benoemd: dat deed de secretaris er wel even bij. Zo vermeld het financiële jaaroverzicht van 1927 aan inkomsten: zeven maal vijf gulden als contributie plus een tientje van de enigste begunstiger, de heer v. Eeghen, bewoner van „de hoge Paasberg”. Daar stond een uitgave van zes gulden tegenover, contributie aan de oudheidkundigever. „Gelria”, zodat het jaar afsloot met een batig saldo van negen en dertig gulden. Onkosten waren er vrijwel niet: voor de maandelijkse bijeenkomsten fungeerden de leden bij toerbeurt als gastheer waar dan de vrouw des huizes wel voor koffie zorgde. Op deze vergaderingen werden onderwerpen van de meest uiteenlopende aard aangesneden en uitgediept. Als een inleider erg breedsprakig was, wat met enkelen vaak het geval bleek en het te laat werd, besloot men een volgend maal er mee door te gaan. Elk van de leden bezat zo zijn eigen specialiteit: de heer Staf wist alles over bossen en grondbeheer: de heer Eygenraam, hoofd van de Chr. school aan de Telefoonweg, behandelde het onderwijs in vroeger jaren, kapt. Bellen, die later naar Assen werd overgeplaatst, deed altijd enthousiast over zijn opgravingen, notaris Fischer kende, mede uit hoofde van zijn beroep, heel wat oude villa's, gebouwen en de eigenaars, de heer v.d. Craats was van oudsher bekend met het postwezen, terwijl de heer Sibles nauwgezet alle mogelijke archiefstukken bestudeerde.

Tijdens een bijeenkomst op 28 april 1925 worden de eerste bezittingen getoond, geschonken door de erfgenamen van burgemeester v. Borssele; het wapen van Ede,

in zilver uitgevoerd, een album met foto's en een afbeelding van de oude kerk uit ca. 1660. Dit eerste begin van een verzameling die in de loop der jaren enorm zou uitgroeien, werd in de kluis van not. Fischer veilig opgeborgen. Op 13 maart 1928 werd, om aan de vereniging meer bekendheid te geven, een openbare vergadering in „Het Hof van Gelderland” gehouden, waar ruim dertig belangstellenden kwamen opdagen. Voorzitter Fischer zette het doel van „Oud Ede” uiteen en kapt. Bellen vertelde een en ander over zijn opgravingen in onze omgeving, waarvan verschillende resultaten op een tafel lagen uitgestald. Er werd niet vermeld of deze bijeenkomst nog nieuwe begunstigers heeft opgeleverd. Leden in ieder geval niet want dat bleef nog altijd een merkwaardige zaak. Tot aan de tweede wereldoorlog duiken nog slechts twee namen van mensen op die deze eer werden waardig geacht, meester Buisman en de heer v. Hemessen. De selectie bleef streng: enkele, heus niet de eerste de beste Edenaren, werd het lidmaatschap geweigerd, daar men weinig verwachtingen van hen had. Men kon geen mensen gebruiken waar niets van uitging; zo deelde de voorzitter tijdens de vergadering van 23 maart 1937 mede, dat de heer Hemessen niet langer als lid gehandhaafd kan blijven. Hij verzuimt voortdurend de bijeenkomsten en toont geen enkele inzet voor het verenigingswerk. Krasse taal, die thans, anno 1984 niet veel bestuurders voor hun rekening durven nemen.

Door het naarstig speuren en vastleggen van alle mogelijke zaken, ontstond geleidelijk een beeld van het vroegere Ede. Teneinde deze gegevens onder een ieders bereik te brengen, werd besloten die in boekvorm uit te geven. Bij diverse drukkers werd prijsopgaaf gevraagd; de aanbiedingen liepen nog al uiteen en variëerden van f 920,-- tot f 450,-- bij een oplaag van duizend stuks. Begin maart 1933 was het zover; op een speciale bijeenkomst kon een, terecht trotse heer Sibles, hij had het leeuwedeel van de samenstelling voor zijn rekening genomen, elk lid een exemplaar van „De Geschiedenis van Ede, deel I” aanbieden. Het boek behandelde het kerspel Ede: voor de volledigheid, nog voor het uitbreken van de tweede wereldoorlog verscheen deel II, het ambt en de gemeente Ede en later nog een derde deel met uitgebreide informatie over de kerkdorpen en buurtschappen. Helaas verliep de verkoop niet zo vlot als men verwacht had, maar het valt niet te ontkennen dat de pioniers van „Oud Ede” drie werken van onschatbare waarde hebben nagelaten, die, tot vandaag aan de dag, voor velen nog altijd een bron van inlichtingen vormen.

Door schenking, uit nalatingsschappen en door opgravingen, kreeg „Oud Ede” zoveel bezittingen dat naar een geschikte opslagruimte moest worden omgezien. November 1936 komt voor het eerst het oude boerderijtje, Driehoek 24, ter sprake. Sinds jaar en dag woonden hier de twee gebroeders en zuster Hendriksen. Notaris Fischer, altijd goed geïnformeerd, meent dat het met deze familie een aflopende zaak wordt. Willem is overleden, broer Gerrit opgenomen in een zenuwinrichting, Woutje naar het Julianaziekenhuis gebracht, de koe verkocht en de hond verblijft bij M. v. Gestel. Aan de hand van deze trieste gegevens, zal de woning binnenkort wel verkocht worden en de notaris zou het pand graag in het bezit van „Oud Ede” willen zien. Het fraaie oud Saksische boerderijtje blijft dan behouden en zou de gelegenheid geven de bezittingen van de vereniging in een passende omgeving onder te brengen. Niet alle leden waren het met deze opvatting eens; volgens de heer Staf is het huis zeer bouwvallig wat hoge restauratiekosten betekent. Toch wordt besloten tot aankoop over te gaan: op de publieke veiling van 12 april 1937 krijgt „Oud Ede” voor vijfhonderd gulden plus zeven tientjes onkosten, perceel

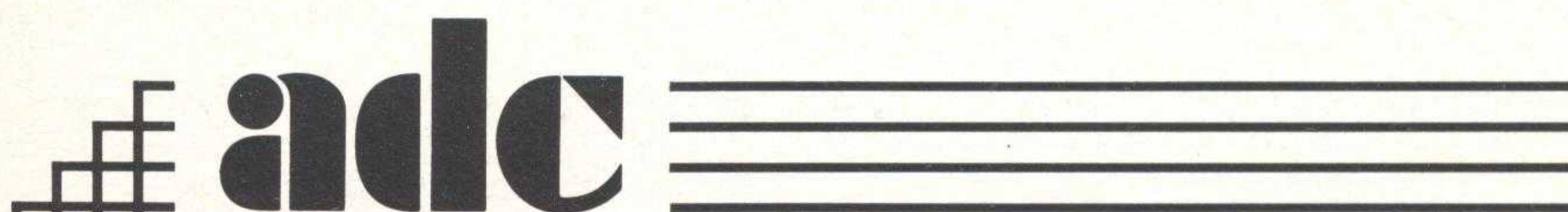
EDE, — Bennekomsche weg.

Bennekomseweg, 1915

Driehoek 24 in eigendom. Deze transactie werd mogelijk gemaakt door financiële bijdragen van de heren v.d. Craats, Fischer en Nestelroy, een oud Edenaar die in Amsterdam een papierhandel dreef, maar nog met alle activiteiten in zijn geboorteplaats volop meeleeft. Het boerderijtje werd grondig schoongemaakt, wat noodzakelijke reparatie's verricht en als museum ingericht. Op woensdag 1 juli 1938 vond de officiële opening plaats: de genodigden werden geheel in stijl, op de deel, onder de balken van de hooizolder, door voorzitter Fischer ontvangen. Burgemeester Creutz hield een openingsrede waarna de aanwezigen de nieuwe aanwinst konden bezichtigen. Het museum werd voorlopig op dinsdag, donderdag en zaterdagmiddag, tegen betaling van tien cent per persoon, voor het publiek opengesteld: voor bezoek aanmelden bij buurman v.d. Hoeve, Driehoek 26.

Tijdens de oorlogsjaren bleef „Oud Ede” zo goed mogelijk doordraaien: na de evacuatie van Arnhem, september 1944 werden echter zowel boerderijtje als bakhuis, kort daarvoor geschonken door boer Jochemsen uit de Maanderbuurt, als woonruimte gevorderd en pas in mei 1946 weer vrijgegeven. Woning en bakhuis bleken totaal uitgewoond, terwijl van geen enkele instantie een cent huur als vergoeding werd ontvangen. Maar „Oud Ede” zette door, al verdween geleidelijk de oude kern, waardoor de structuur van de vereniging grondig werd gewijzigd. Het motto werd nu: zoveel mogelijk leden en dat is nog altijd van kracht. Maar bij dit zestig jarig jubileum past het ons even terug te denken aan de mensen die eens het initiatief hebben genomen.

H.J. Nijenhuis

DRUKWERK

Periodieken, jaarverslagen, tijdschriften, brochures, folders, briefpapier, rekeningen formulieren in bloks, sets, enz.

BINDWERK

Inbinden van boeken en jaargangen tijdschriften met goud- of kleurfolie-druk op boekband.

Archief- en bibliotheekdozen.

Restauratie van antieke boeken en bijbels.

Postverzending

Vouwen en insteken van brieven e.d. in enveloppen.

Adresseren - sorteren - bundelen.

Bijhouden van adressenbestanden en leveren van adresplaatjes.

W.F.J. FISCHER Enkele Gedachten.

Gaarne heb ik aan een verzoek van onzen Voorzitter om een bijdrage in den vorm van een artikel over wijlen mijn vader, notaris W.F.J. Fischer, die het voorzitterschap 22 jaar bekleedde, voldaan.

Toen David de Nooy mij schreef dat "OUD EDE" dit jaar haar 60-jarig bestaan viert, realiseerde ik met een schok dat die opwindende en duidelijke herinneringen aan het bijwonen, met mijn vader, van opgravingen door kapitein Bellen in de onmiddellijke omgeving van het "dorp" Ede, zo'n 55 jaar geleden plaatsvonden.

Het is dit jaar precies 50 jaar geleden dat ik Ede voorgoed verliet, hoewel ik natuurlijk meerdere malen ben terug geweest, niet alleen om het land van mijn geboorte, maar nog meer de plaats van geboorte, weer te zien. Bij de meeste mensen neemt dit een bijzondere plaats in, maar meer nog als die plaats tevens de geboorteplaats was van het voorgeslacht; overgrootvader J.C. Fischer werd in 1818 tot notaris in Ede benoemd.

Dat het ambt overging van vader op zoon en dat het werd uitgeoefend in hetzelfde huis, moet er veel toe bijgedragen hebben dat het gevoel voor traditie steeds sterker werd in meer dan één zin. Het was dus eigenlijk vanzelfsprekend dat mijn vader, en ook wij als zijn kinderen, niet alleen belang stelden in de geschiedenis van ons geslacht, maar ook in die van Ede en de gemeenschap met welke onze familie zoo nauw verbonden was voor meer dan honderd jaar.

Mijn vader voelde al heel sterk in de twintiger jaren, dat het onze plicht is tegenover het nageslacht **iets** te bewaren van datgene wat niet alleen **toen** voor ons van waarde was, maar nog meer wat van waarde was voor ons voorgeslacht. Het verleden spreekt tot ons op meer dan één manier en een aanschouwelijke voorstelling kan dikwijls herinneringen in ons oproepen die al lang vergeten waren.

Molenstraat hoek Bergstraat, omstreeks 1900

Toen mijn vader in 1946 stierf, terwijl ik in Nederland was na de krijgsgevangenschap in Ned. Indië, deed het ons bijzonder goed te lezen in de "EDESCHE COURANT" een "In Memoriam" met als aanhef: De Traditie was hem heilig

Hoewel mijn vader geen, wat we nu zouden noemen "hobbies" had met uitzondering van zijn geliefde bijen, had hij buiten zijn ambt, twee interessen die hem zeer na aan het hart lagen en dat waren: "De Spaarbank" en "Oud Ede".

En ik zie in de doelstelling van de Vereeniging "Oud Ede" heel duidelijk de hand van mijn vader: "Het verzamelen en bewaren van alles wat tot die geschiedenis in verband staat".

Die karaktertrek was hem ingeboren en was hij, evenals de meeste Fischers (ingesloten ondergeteekende!) een verzamelaar van oude papieren, documenten, foto's, enz., die ik beiden geërfd heb, n.l. de karaktertrek plus de familiepapieren. Het laatste bleek niet zoo eenvoudig te zijn wanneer men bedenkt dat wij 17 x verhuisden in en naar verschillende landen. Niettemin is alles goed bewaard gebleven en heb ik zoveel mogelijk dat wat niet direct betrekking had op onze familie, aan "Oud Ede" afgestaan.

Mijn vader was bijzonder plichtsgetrouw, conscientieus op het pietluttige af, had een geweldige zelf-discipline, was streng maar toch ook weer niet zonder een gezonde zin voor humor en dus niet ongenaakbaar. Of men wilde of niet, hij dwong eerbied af, en zijn wij kinderen diep dankbaar voor wat wij meekregen vanuit ons ouderlijk huis.

Wij hebben de geweldige groei van de "De Spaarbank" over de jaren gade geslagen, maar ook zijn wij ons bewust van het voortbestaan en de groei van "OUD EDE" en aangezien een cultuurhistorische Vereeniging nooit kan en mag vergeleken worden met die van een commerciële instelling, is het toch zeer lofwaardig en aanmoedigend te weten dat er nog altijd mensen zijn die bereid worden gevonden, zonder enig zelfbelang, hun tijd en energie te wijden aan "OUD EDE" en geloof ik dat het niet misplaatst is om hier, namens de directe nabestaanden van onze eerste voorzitter, onze welgemeende dank uit te spreken niet alleen aan onze huidige voorzitter en zijn bestuur, maar aan allen die hebben meegewerkt over de jaren om "OUD EDE" te doen zijn wat het vandaag is, n.l. een steeds groeiende Vereeniging met een Museum waarop een ieder trots kan zijn.

Mijn allerbeste wensen en gelukwensen met de 60-jarige herdenking, wanneer ik zeker in gedachte in Ede zal zijn, en voorspoed toegewenst voor een steeds toenemend ledental van de Vereeniging "Oud-Ede".

Ik ben blij en dankbaar dat er over de jaren altijd mensen zijn geweest, die met toewijding en enthousiasme het werk, of liever het ideaal hetgeen mijn vader verwerkelijkte, hebben voortgezet en spreek de hoop uit dat dat nog vele jaren het geval mag zijn.

Uw medelid en trots oud "Edenaar"

Oost Londen - Zuid Afrika

J.C.A. Fischer

Magazijn „de Klok”
Groote Straat — EDE (Gld.)

JOH. C. G. KREEK.
HORLOGER.

Speciale inrichting voor het repareeren
van gewone en gecompliceerde Uurwerken.

Beleefd aanbevelend.

zo adverteerden wij reeds in 1912

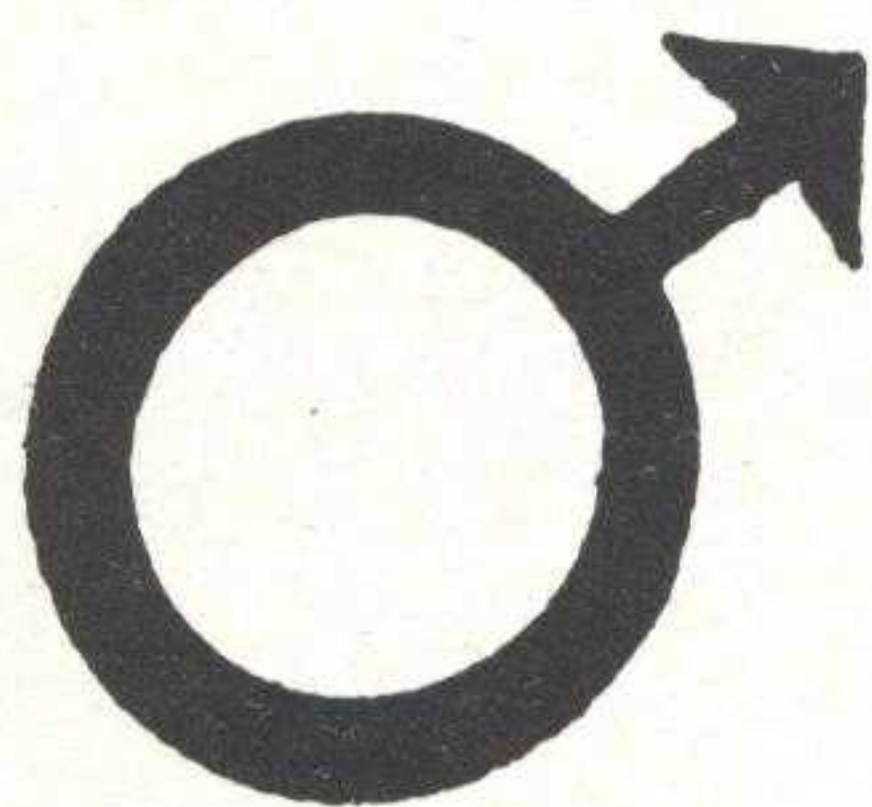
DURF IN MANNENMODE

**ZEKER
MET...**

VAN DE WEERD
Grotestraat 32
Ede **MANSHOP**

Mannen durven steeds méér
in mode. Maar mannen
willen vóór alles: zekerheid.
De zekerheid van topkwali-
teit. De zekerheid van een
topmerk, dus.

Voor een internationaal modeprogramma

van Zoelen

- Gereedschappen ijzerwaren
- huishoudelijke artikelen

SINDS 1886

GROTESTRAAT 47 EDE

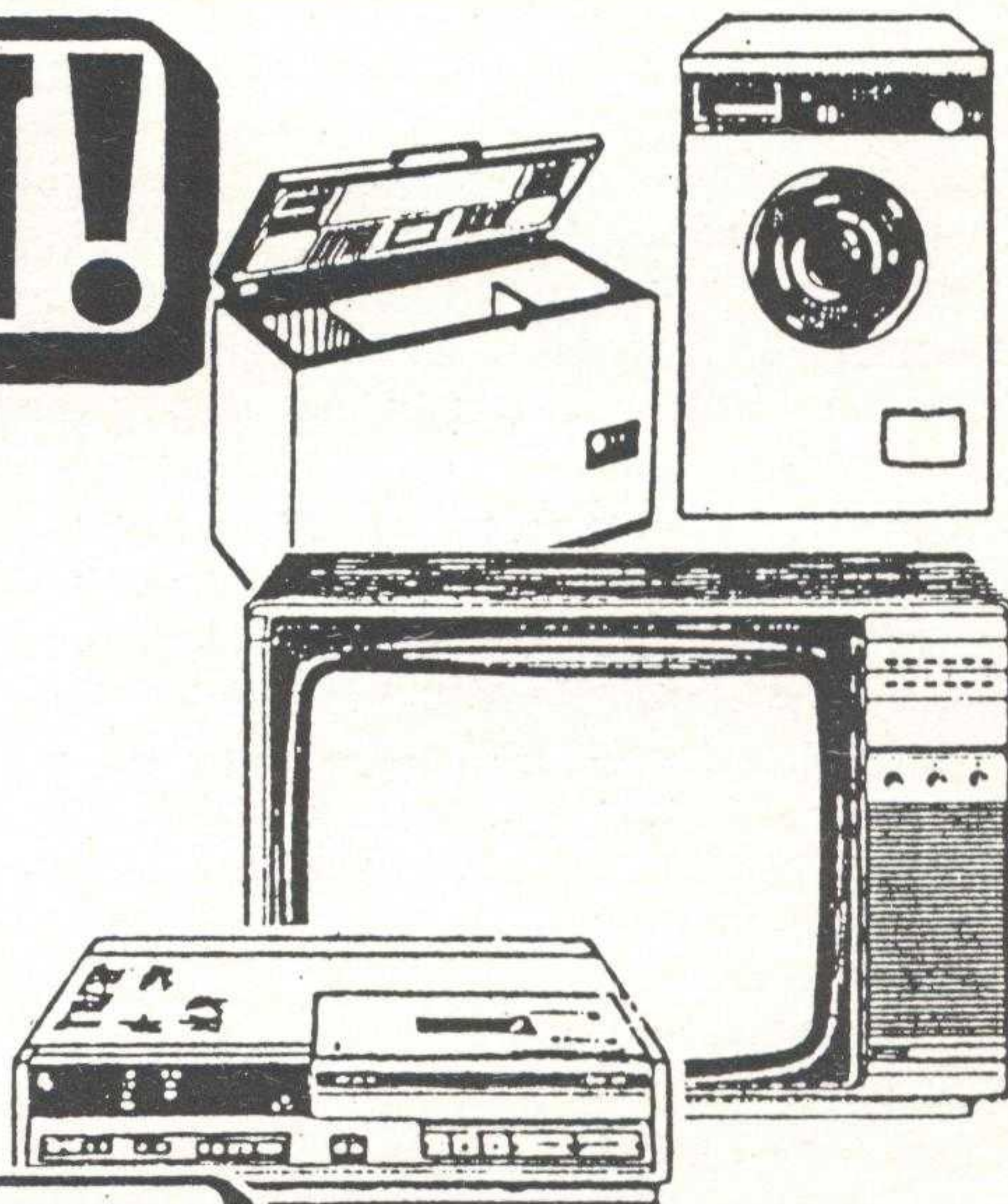
TELEFOON 08380 - 10573

voor bezoekers
gratis parkeren
achter onze zaak

DOEN!

voor
wasautomaten
koel- en vrieskasten
gasfornuizen
radio's televisie
videoapparatuur en
kleine huishoudelijke
apparaten

VAN RIESSEN

Telefoonweg 104, Ede
tel: 08380 - 10086

Oudheidkundige vereniging of museumvereniging?

Na meer dan zes jaar als sekretaris van "OUD-EDE" te zijn opgetreden, en naar verwachting binnenkort de functie aan een ander over te kunnen dragen, is het, zeker in het licht van het zestig jarig jubileum van de vereniging, wellicht de moeite waard de gedachten te laten gaan over het reilen en zeilen van onze vereniging.

Allereerst wil ik echter op deze plaats, terugblikkend op mijn bestuursperiode, constateren dat het een periode is geweest van prettige en vruchtbare samenwerking met de andere bestuursleden, zowel met de nu nog zittenden als de reeds afgetreden. Zelden heb ik in een bestuur een zo vlotte en zakelijke afhandeling van diverse problemen mogen meemaken. Dat dit niet in het minst te danken is geweest aan het doortastende optreden van de huidige voorzitter hoef ik niet te betogen.

Een enkele maal ontspon zich echter tijdens de bestuursvergaderingen een stevige discussie over zeer fundamentele zaken. Ik meen dat dit een goede zaak is, omdat een juist beleid pas mogelijk is als er uitgegaan wordt van een bepaalde filosofie die er door de meeste leden op na gehouden kan worden. Eén van de zaken waar dit bestuur niet is uitgekomen en waar ook vanuit de ledenvergaderingen herhaaldelijk de aandacht op is gevestigd, betreft de eventuele juridische splitsing van museum en vereniging. Gedacht wordt om het museum onder te brengen in een stichting, waarin o.a. de gemeente en "OUD-EDE" zouden participeren.

Zover mijn informatie strekt is het een unieke situatie dat een gemeente een jaarlijkse subsidie van meer dan een halve ton aan een vereniging geeft om een museum te exploiteren. Als het hier uitsluitend om een verenigingsbelang zou gaan, zou dit hoogstwaarschijnlijk niet gebeuren. Het betreft hier ook duidelijk een gemeentelijk- en gemeenschapsbelang. Is een plaats als Ede niet min of meer aan z'n inwoners en bezoekers verplicht, in het kader van zijn welzijnsvoorzieningen, een museum in stand te houden? Het zou interessant zijn na te gaan hoe de verhoudingen liggen van de bezoekersaantallen uit vereniging, inwoners van de gemeente en toeristen. Ik heb de indruk dat het merendeel van de bezoekers uit toeristen bestaat. Een slechte zomer is goed voor het museum!

Ook tentoonstellingen, met uitzondering van die uit de eigen collectie, kunnen behoorlijke aantallen bezoekers trekken. Een museum in Ede voorziet kennelijk in een behoefte en is een niet weg te cijferen factor in het toeristisch gebeuren. Gezamenlijk met vele andere geld kostende voorzieningen is het museum iets met een indirect positief rendement, dat niet cijfermatig is uit te drukken.

De vraag zal echter rijzen of het hele museumgebeuren de verenigingsdoelstellingen niet ver te buiten gaat. In art. 2 van de statuten wordt o.a. vermeld dat de vereniging historische voorwerpen in een oudheidkamer of museum kan bewaren. Over tentoonstellen, laat staan het houden van tentoonstellingen, wordt niets vermeld. Ook de nu duidelijke publieke functie van het museum wordt zeker niet door de statuten omvat.

Wat betekent echter in de praktijk het museum voor de Vereniging Oud-Ede? Gesteld kan worden dat de meeste tijd en energie van bestuurs-, commissie- en gewone leden aan het museum besteed worden. Op zich zou dit niet bezwaarlijk zijn, ware het niet dat andere verenigingszaken op de achtergrond en soms helemaal niet aan de orde komen, waardoor we niet meer kunnen voldoen aan onze statutaire doelstellingen.

Dankzij een museumcommissie, waarvan sommigen zich vrijwel full-time voor het museum inzetten, en twee, voor hun werk betaalde, medewerkers van het sociaal werkvoorzieningschap Z.W. Veluwe, kan het museum nog op de huidige wijze functioneren. Voor ingewijden zal het duidelijk zijn dat het een wonder mag heten, dat het museum nog niet gesloten is. Hoe lang kunnen we nog een beroep doen op zoveel liefdewerk?

De basis, waarop de museumexploitatie berust, is niet alleen voor wat de mankracht betreft zeer wankel, maar ook financieel is de toestand erg onzeker. In '83 ging het exploitatietekort het subsidiabele bedrag zowat tienduizend gulden te boven. Het is de vraag of de gemeente dit zal aanvullen. Er kan echter niet meer bezuinigd worden, zodat we ons ondertussen moeten afvragen of de museumlast voor onze vereniging niet te zwaar wordt.

Geldelijk heeft het museum ook z'n konsekwentie's voor de contribuanten en geldschenkers. Na de museumkosten springen de kosten voor de "Zandloper" er uit. Toch zou de vereniging zonder museum nog een batig saldo overhouden van ongeveer zestienhonderd gulden. Dit bedrag wordt echter mede in de museumexploitatie opgenomen. Voor de vereniging is zestienhonderd gulden een aardig bedrag, waar we veel interessante buitenmuseumlijke dingen mee zouden kunnen doen. Op het exploitatietekort van het museum betekent dit echter slechts een dekking van drie procent.

Dat het museum functioneert bij gratie van de gemeente betekent m.i. niet dat er een gemeentemuseum van gemaakt moet worden. Integendeel, juist in dit geval zal blijvende privatisering de gemeenschap ontlasten van grote financiële verplichtingen. Wat met liefdewerk, particulier initiatief e.d. bereikt kan worden, moet zo blijven; zeker in de huidige tijd.

Behalve om de reeds aangehaalde redenen lijkt me ook om beleids- en bestuurs-technische redenen een splitsing van museum en vereniging gemotiveerd. Ligt het niet voor de hand dat degenen die daadwerkelijk het museum draaiende houden en belast zijn met de uitvoering van hun museumtaken alleen aan een directie en/of museum- c.q. stichtingsbestuur verantwoording schuldig zijn? De huidige structuur geeft praktische problemen omdat er teveel schakels zijn in de uitvoering en de reciproke werking van een beleid. De lange weg van museummedewerkers, museumcommissie, verenigingsbestuur en gemeente moet frequent in beide richtingen worden afgelegd en vraagt om moeilijkheden.

Het is begrijpelijk dat de gemeente bij z'n subsidiebeleid ten aanzien van het museum uitgaat van een zekere immateriële en materiële inbreng vanuit de bevolking, zoals tot nu toe steeds het geval is geweest. Ik denk dat ook aan deze voorwaarden kan worden voldaan als het museum wordt ondergebracht in een andere rechtspersoonlijkheid dan de Vereniging Oud-Ede. De vereniging kan bv. in een stichtingsvorm blijven participeren in het museumbeleid. De te verwaarlozen bijdrage in het exploitatie-tekort zou echter niet meer gekoppeld zijn aan verenigingscontributie en giften. Onze vereniging zou naast "de vereniging van vrienden van het museum" ook een materiële bijdrage kunnen leveren aan het museum. Het er op na houden van een oudheidkamer kost tenslotte ook geld.

Het oprichten van bv. een "Stichting museum Oud-Ede" past geheel in de doelstellingen van onze vereniging, zoals uit art. 2 van de statuten blijkt wanneer gesproken wordt over het oprichten van een rechtspersoon, die een doel heeft dat dienstbaar gemaakt kan worden aan dat van de vereniging. Hier ligt misschien een taak voor toekomstige bestuurders indien dit althans in voldoende mate door de leden ondersteund wordt.

J. Clant, à titre personnel.

75 jaar lang al
een leverancier van
puntgaaf drukwerk.

drukkerij frouws bv

Stationsweg 38, 6711 PS Ede, Telefoon 08380-14955.

EIGEN WORST MAKERIJ

EIGEN SLACHTERIJ

AMBACHTELIJKE

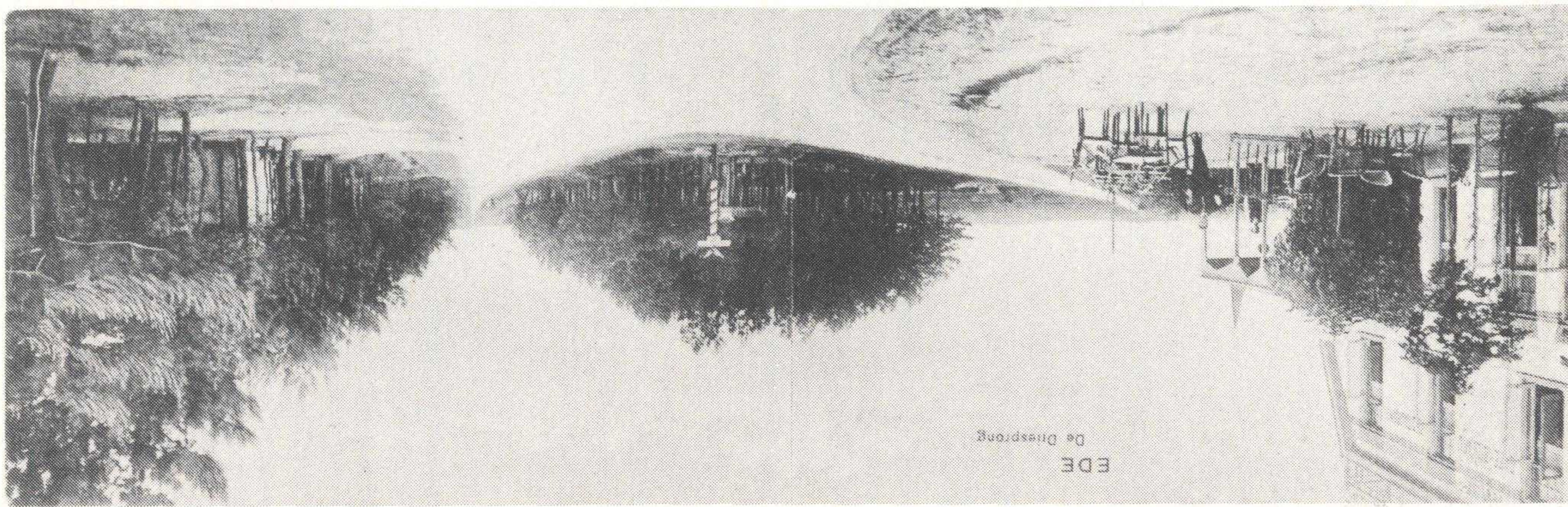
kwaliteit slagerij

BLOKKER

sinds 1888

eigen vleesconserven

“De Driesprong” vroeger

Velen zullen de situatie op deze foto nauwelijks herkennen. Het is n.l. een gezicht op “de Driesprong” rond de eeuwwisseling. Het is nog een vrijwel maagdelijk terrein voornamelijk bestaande uit heide. Thans treft men daar een gevarieerde bebouwing aan. Links ziet men het toen reeds bestaande nogal verbouwd zijnde café restaurant “de Driesprong”.

Het garnizoen Ede

door: maj. drs. G.B. Janssen.

Inleiding

Hoewel Ede als garnizoensplaats niet kan terugzien op een traditie die terugvoert tot in de 80-jarige oorlog, behoort ze wel tot de nog aanwezige garnizoenen, die vanaf de oprichting (i.c. 1906) als zodanig hebben gefungeerd, terwijl andere roemrijke steden hun kazernes reeds lang hebben afgestoten of gesloopt en de soldaten nieuwe legerplaatsen ver buiten de bewoonde wereld betrokken.

De omstandigheid dat Ede de ruimtelijk bekrompen stedelijke karakteristieken mist en daarbij de aanwezigheid van geschikte oefenterreinen kende en nog kent hebben er toe bijgedragen dat Ede thans nog een groot garnizoen militairen herbergt waarvan de kern bestaat uit twee opleidingsinstituten, één voor de verbindingstroepen en één voor de luchtdoelartillerie.

De oprichting

Voor de oprichting van het "garnizoen Ede" kunnen wij ons reeds baseren op een Koninklijk Besluit van 30 maart 1905. Op die dag bekrachtigde H.M. Koningin Wilhelmina een besluit om het 4e Regiment Veldartillerie op te richten. Dit Regiment bestaande uit 6 batterijen zou worden samengesteld uit 3 bestaande batterijen van het 3e Reg VA in Den Bosch en 3 batterijen welke in Ede zouden worden gelegerd.

Maar tussen plannen en uitvoering kan zich veel wijzigen, want het eerste dreunen daar op die heide was niet van artilleristen maar van infanteristen. Op 1 mei 1906 verschenen in het garnizoen Ede eenheden van het 11e Regiment Infanterie, namelijk het 1e bataljon afkomstig uit Bergen op Zoom en het 2e bataljon uit Utrecht. Deze eenheden werden gelegerd in de "Infanterie-kazernes", de latere Johan Willen Frisokazerne en Mauritskazerne.

Dit op 1 juli 1905 opgerichte infanterieregiment had op 4 september 1905 op de heide bij Nieuw-Milligen een vaandel in ontvangst mogen nemen van H.M. de Koningin met het opschrift "Quatre Bras en Waterloo 1815".

De eerste jaren.

Inmiddels ging de oprichting van het 4e Regiment Veldartillerie door en werden er voor deze troepen kazernementen gebouwd. In 1908 werden de "Kazernes voor de bereden wapenen" betrokken, de latere Arthur Kool- en Van Essenkazerne en waren de artilleristen eindelijk thuis in Ede. Dit bleek ook wel uit het feit dat op 1 oktober 1910 de School voor Reserve-Officieren der Bereden Artillerie in Ede werd gevestigd. Deze school werd in 1914 opgeheven maar in 1916 weer opgesteld en was toen tijdelijk gehuisvest in het inmiddels verdwenen Park-Hotel in Ede-Zuid. Maar ook bij de infanterie zat men niet stil. Door reorganisatie op 1 april 1913 werden de beide bataljons van 11 R.I. heringedeeld bij het nieuw opgerichte 22 R.I., terwijl zich bij hen ook een derde bataljon voegde. Het 11 R.I. formeerde zich opnieuw in de Krayenhoffkazerne in Nijmegen.

Op 17 november 1913 ging het kersverse 22 R.I. naar Den Haag om aldaar op het Malieveld van H.M. Koningin Wilhelmina het vaandel uitgereikt te krijgen.

Hierna was de belegging van de infanterie- en artilleriekazernes nagenoeg voltooid. De soldaat, of liever gezegd de milicien, of hij nu infanterist of artillerist was, werd een vertrouwd beeld in Ede en omgeving, hetzij op manoeuvre hetzij met avondpermissie.

Tijdens de mobilisatie 1914-1918 werden er gezien de omstandigheden allerlei troepenverplaatsingen uitgevoerd. Maar na 4 jaren wacht aan de grenzen keerden de oude eenheden terug in hun vertrouwde garnizoenen. En die band met Ede werd onderstreept door de plaatsing van een herdenkingslantaarn bij de ingang van de infanteriekazernes welke door burgemeester Creutz werd aangeboden namens de burgerij van Ede ter gelegenheid van het 25-jarig bestaan van het garnizoen op 1 mei 1931.

Dat er een goede verstandhouding bleek te zijn was niet in het minst te danken aan het reeds in 1908 geopende Protestant Militair Tehuis, waarin Edeseburgers (de heren Bussers en Tulp) een langdurige actieve rol hebben gespeeld.

De militaire bedrijvigheid rond Ede had eveneens tot gevolg dat de bevolking zich uitbreidde met de gezinnen van de in het garnizoen geplaatste beroepsmilitairen, waarvoor uiteraard woningen moesten worden gebouwd. Bovendien en dat was ten nutte van alle inwoners, beschikte Ede vrij snel over een eigen waterleidingnet want de aanwezige kazernes behoorden tot de beste afnemers van de "Edese Waterleidingmaatschappij".

Bezuinigingen en uitbreiding

De uitgaven voor de landsverdediging namen in de jaren na de eerste wereldoorlog zienderogen af en in deze periode werd het leger danig ingekrompen. Het was de tijd van het gebroken geweertje en géén man en géén cent voor de defensie!; slagzinnen die thans ook weer opgeld doen. Verscheidene garnizoensplaatsen werden van hun troepen ontdaan, andere werden zelfs opgeheven. Maar voor het gunstig gelegen Ede met zijn nieuwe kazernes betekende deze bezuiniging een uitbreiding.

Vanaf 2 mei 1922 kwamen eenheden afkomstig van elders binnengemarcheerd. Het 10e Regt Inf uit Haarlem betrok de Mauritskazerne, terwijl 22 R.I. zich terugtrok in de J.W.F.-kazerne.

Ook in Ede gelegerde veldartillerie werd op 15 juni 1922 gereorganiseerd en opgevaardeerd tot 2de Brigade terwijl de bestaande bataljons verdeeld werden over een tweetal regimenten, namelijk het 4e Reg VA in de Arthur Koolkazerne en het 8e Reg VA in de Van Essenkazerne.

De 2de Artillerie Brigade bestond uit een Staf, 2 Regimenten VA en een Treinafdeling. 4 RVA was samengesteld uit twee schoolbatterijen van 7 veld en één met 12 hw 1 14, terwijl 14 RVA eveneens over twee schoolbatterijen 7 veld beschikte maar de derde batterij voorzien was van 15 hw 1 17.

In de garnizoensplaatsen Harderwijk, Den Haag, Breda, Ede, Amersfoort, Leiden en Bergen op Zoom bevonden zich dergelijke "regimenten veldartillerie" die tot taak hadden artilleristen op te leiden voor de te formeren oorlogseenheden.

De School voor Reserve-Officieren der Bereden Artillerie, die nog steeds verspreid was over beide kazernes had dringend een eigen onderkomen nodig en in 1936 kon zij de voor haar gebouwde Bergansiuskazerne betrekken.

De afbraak van het leger en zijn instellingen duurde voort tot 1938. Toen pas werd onder druk van een steeds werkelijker wordende oorlogsdreiging de Dienstplichtwet zodanig gewijzigd dat het aantal dienstplichtigen en de dienstdtijd werden verlengd. Dit betekende natuurlijk een grotere behoefte aan kazernes. Er moesten bestaande kazernes worden uitgebreid en nieuwe gebouwd. Ook daarvoor werden gelden beschikbaar gesteld. Om de kosten zo laag mogelijk te houden werd een uniforme kazerne ontworpen, bestaande uit één basistype met 2 varianten afhankelijk van de daarin te leggen infanterie-eenheden. Het tekenen van de bestekken, die binnen één maand gereed moesten zijn geschiedde door kap der genie A.G. Boost, vandaar dat deze kazernes die gebouwd zijn o.a. te Arnhem (Saksen Weimarkazerne), Grave (Gen. de Bonskazerne), Ermelo (Jan van Schaffelaerkazerne), Wezep (Willem de Zwijgerkazerne) en vele andere plaatsen de naam Boostkazernes kregen. Ook in Ede werd er een gebouwd en dat is de Elias Beeckmankazerne. Bovendien werd in Ede ook nog de Simon-Stevinkazerne in de jaren 1938/39 voltooid.

Het sterk uitgebreide 22 R.I. verliet nu de Johan Willem Frisokazerne en betrok de nieuwe kazernes meer oostelijk van Ede en vlak bij de uitgestrekte oefenterreinen op de Ginkelse heide en Ederheide.

De door hen verlaten J.W.F.-kazerne werd bestemd voor het medio 1939 opgerichte 12e Regiment Motorartillerie, afkomstig uit Naarden en voortgekomen uit de vroegere Vestingartillerie.

(wordt vervolgd)

Molenstraat, omstreeks 1900

**doe het
ZELF**

**met hulp
van Tulp!**

Want het Tulp doe-het-zelf-centrum is kontinu bemand met vakbekwaam personeel. Deskundige voorlichting, service en kwaliteitsprodukten zijn bij Tulp een gegarandeerde zekerheid.

Tulp Doe Het Zelf Centrum
Frankeneng 20, Ede
08380 - 38843

**TULP-BIJL HOUT EN
BOUWSTOFFEN
IMPORT EDE B.V.**

FRANKENENG 20 - POSTBUS 69 - 6710 BB EDE
TEL.: 08380-19017 TEL. NA 1-8-'81: 08380-36921

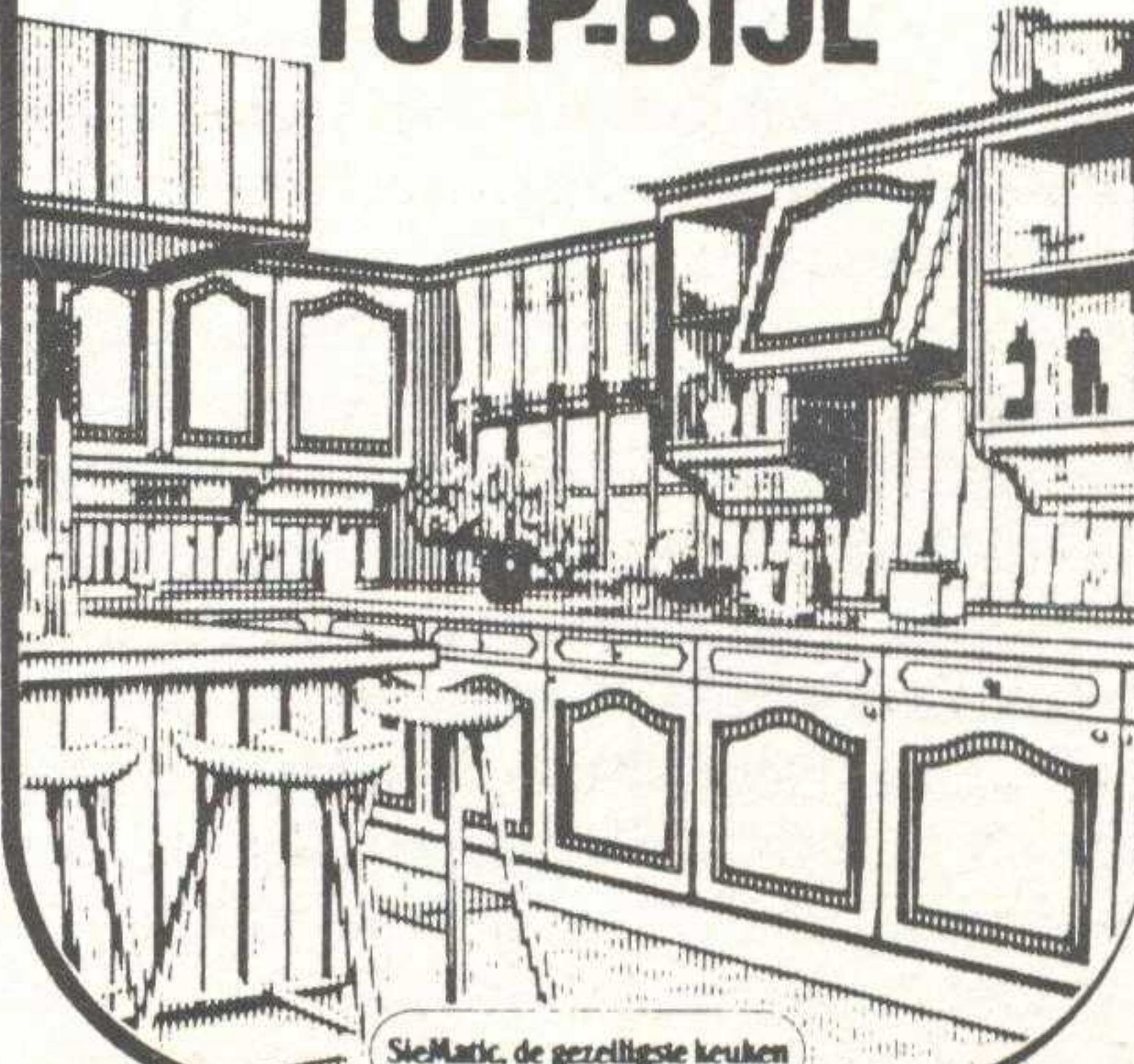

**Tulp-Bijl kan
SieMatic keukens
kookklaar leveren!**

Beyerinckweg 24,
(industrialter) Arnhem
Tel. 085 - 611205 / 629108
Frankeneng 20, Ede
Tel. 08380 - 37864 / 36921

Openingstijden Arnhem en Ede
di t/m vr 9.00-12.30 13.00-17.00
za. 10.00-16.00 uur ma. gesloten
koopavond arnhem do. tot 21.00

TULP-BIJL

SieMatic, de gezelligste keukens

Oudheidkundig bodemonderzoek in Ede 1984

Februari jl. werden bij het bouwrijp maken in het kader van de uitvoering van een nieuwbouwwijk Op de Berg in Ede door de heer E. Zuurdeeg talrijke sporen gevonden van een nederzetting uit de Romeinse tijd. De vondst was aanleiding voor de Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek in Amersfoort om te proberen de nederzetting op te graven. Om dat mogelijk te maken ging het er om te voorkomen dat de sporen zonder voorafgaand onderzoek onder de toekomstige bebouwing en andere voorzieningen zou verdwijnen of, erger, vernietigd zouden worden. Het onderzoek zou met andere woorden een plaats moeten krijgen in de planning van de uitvoering van de bouwwerkzaamheden.

Overleg met de gemeente leerde dat de kansen voor een opgraving ruim aanwezig waren. Maar er diende wel haast gemaakt te worden, want de eerste woningbouw zou spoedig van start gaan. Er werd snel contact gelegd met de firma die de bouw ging uitvoeren, Wilma. Als vervolg op enkele besprekingen, waarin van beide zijden de wensen en de voorwaarden werden geformuleerd, werd toestemming en medewerking verkregen.

Bij de Rijksdienst moesten ook nog knopen worden doorgehakt. Want hoe pas je een onverwacht onderzoek in een reeds vastgesteld jaarprogramma in, financieel en wat de bemanning betreft? Met wat geluk werd ook hier een oplossing gevonden. Zo kon het eerste onderzoek plaatsvinden in de periode maart-mei.

De bouwputten konden volledig onderzocht worden. Daarnaast werd alvast een voorschot genomen op de voortzetting van de opgraving op een later tijdstip. Een belangrijke slag was gewonnen. Wij konden de bouw vóór zijn. Van grote betekenis is ook dat weer eens is bewezen dat een archeologische opgraving, indien goede afspraken zijn gemaakt, geen vertraging in de bouw hoeft te veroorzaken.

Waarover gaat het nu precies? Het antwoord is: over een leefgemeenschap zoals die gedurende 2 à 2½ eeuw, ongeveer tussen 200 en 425 na Chr., gestalte had op deze plaats op de Veluwe. Deze periode valt, het is in het begin al genoemd, binnen de Romeinse tijd. Een groot deel van de toenmalige wereld werd beheerst door het Romeinse keizerrijk. In de loop van de 1-ste eeuw na Chr. had dit ook in onze gebieden vaste vorm gekregen. De grens van het rijk, gemarkeerd door een reeks van militaire versterkingen, liep door ons land langs de Rijn. De gebieden aan de overzijde, ten noorden van de Rijn, hoorden niet bij het Romeinse rijk en de bevolking daar maakte er dus geen deel van uit. Deze mensen stonden er buiten en waren, om met de oude Grieken te spreken, zo beschouwd barbaren. Kontakten over en weer over de grens waren er echter wel. Politiek was dit wel noodzakelijk, want het Romeinse gezag hechtte vanzelfsprekend veel waarde aan rust langs de grens. Daarnaast waren er relaties op handelsgebied. Zo was de invloed van de Romeinen tot ver buiten het rijk merkbaar. Uiteraard gold dit ook voor de Veluwe. Gedurende lange tijd kon deze voor de Romeinen ideale situatie gehandhaafd blijven. Maar wanneer de interne organisatie van het rijk gebreken gaat vertonen, door politieke en militaire strubbelingen, en ook de bevolking buiten de grenzen een machtsfactor van betekenis gaat vormen, kan het niet uitblijven dat zich grote problemen gaan voordoen. Vanaf het einde van de 2-de eeuw heeft het Romeinse rijk inderdaad voortdurend daarmee geworsteld, in feite tevergeefs, want deze strijd heeft uiteindelijk tot de ondergang van dit rijk geleid. Dit is in grove lijnen de achtergrond waartegen de resultaten van de opgraving in Ede moeten worden gezien. Met name in de periode dat de bevolking van buiten de grenzen in toeneemende mate greep krijgt op de ontwikkeling binnen het Romeinse rijk, vooral door er letterlijk in binnen te dringen en er zich blijvend te vestigen, vertoont Ede en

omgeving en ook andere delen van de Veluwe een vrij dichte bewoning. De nederzettingen werden gevormd door een aantal bij elkaar gelegen erven, waarop een boerderij en enkele bijgebouwen stonden. Wij kennen dit al van vroegere opgravingen in Ede-Veldhuizen en in Bennekom. De sporen van deze gebouwen zijn ook in Ede aangetroffen. De talrijke houten palen, waarmee het skelet van de gebouwen werd opgetrokken, werden in kuilen in de grond geplaatst. In een opgraving worden deze kuilen blootgelegd en aldus ontstaat een complete plattegrond van een gebouw. Door de vele opgravingen die overal in den lande verricht zijn weten wij dat er verschillende aan tijd en plaats gebonden bouwtradities hebben bestaan. De bouwwijze in Ede aangetroffen is b.v. kenmerkend voor Midden- en Oost-Nederland in de Romeinse tijd. Men moet niet te gering denken over de omvang van deze boerderijen, die opgedeeld zijn in één of meer woonruimten en uitgebreide veestallingen. Heel normaal zijn lengten van 30 à 40 m en breedten van 6 à 8 m. In de opgraving in Ede zijn nu zelfs boerderijen gevonden van 45 en 60 (!) m. lengte. Waar van boerderijen gesproken wordt hebben wij te maken met landbouw. De bestaansbron bij uitstek lag in de uitoefening van akkerbouw en van veehouderij. Maar daarnaast kwamen enkele ambachten voor. In dat verband viel in de opgraving van Ede de metaalbereiding op. Er zijn duidelijke aanwijzingen dat men in de bewerking en de vervaardiging van ijzer en brons actief is geweest. De winning van ijzer speelde vroeger op de Oost-Veluwe een belangrijke rol, mogelijk al wel in de Romeinse tijd. Voor het brons kon men in vrij ruime mate beschikken over schroot. Buiten de eigenlijke woonkern zal het territorium van de nederzetting zich nog zo ver hebben uitgestrekt dat er voldoende akker- en weideareaal was en dat men beschikken kon over het benodigde zware en lichte hout. Bovendien was men voor de noodzakelijke watervoorziening eveneens aangewezen op terreinen buiten de nederzetting zelf. Wat dit betreft had onze nederzetting zo zijn eigen probleem, veroorzaakt door de keuze om op de helling van de heuvelrug van Ede te gaan wonen. Normaal had iedere boerderij ook toen een waterput op het erf liggen, maar in onze nederzetting is (nog) geen enkele put aangetroffen. Dat is begrijpelijk omdat het grondwater op de heuvelrug eerst zo diep voorkomt dat het met de toenmalige middelen onbereikbaar was. Het zal nog een interessante kwestie zijn om te verklaren waarom men desondanks op deze plaats is gaan wonen. De datering van de nederzetting wordt ontleend aan de importen, waren die Ede vanuit het Romeinse rijk bereikt hebben. Het gaat daarbij voor het overgrote deel om aardewerk, product van diverse ateliers op kleinere en grotere afstand. Dit aardewerk is in een paar tientallen van procenten aanwezig en biedt dus een vrij goede mogelijkheid van datering. De meerderheid van het aardewerk is en blijft de gehele bewoningsduur door dat van inheemse makelij. Het is in tegenstelling tot het importaardewerk, niet op de schijf maar uit de hand gevormd. Het bezit een vrij grote rijkdom aan vormen. Aardewerk met dezelfde kenmerken is verspreid over geheel Midden- en Oost-Nederland tot in Duitsland toe. Op grond van deze overeenkomst, die ook al opging terzake de nederzettingsvorm en de boerderijbouw, mag in redelijkheid een zekere culturele eenheid in dit gebied worden verondersteld. Het onderzoek dat nu is uitgevoerd is bij lange na niet voldoende om nog meer over deze bewoning uit een ver verleden te kunnen vertellen. Dat zal na een meer volledige opgraving beter kunnen. Naar wij wachten zal het onderzoek op korte termijn moeten worden voortgezet. Na het begin van de 5-de eeuw is er ter plekke niet meer gewoond. Tot voor enkele jaren is hier altijd geakkerd, vanuit het dorp Ede. Eerst nu, 1550 jaren later, wordt het terrein opnieuw een woongebied.

Drs. R.S. Hulst, (R.O.B.)

Kinderspelen

In verband met het 60 jarig jubileum van de vereniging "Oud-Ede" zullen op **woensdag 12 september 1984 Kinderspelen** worden gehouden en wel van 14.00 uur tot 16.00 uur in de "kuil" bij het Raadhuis.

De navolgende spelletjes zullen worden gehouden.

Blokjesrapen	voor de leeftijd van 5jaar
Waterdragen	voor de leeftijd van 7jaar
Zaklopen	voor de leeftijd van 8jaar
Boegsprietlopen	voor de leeftijd van 8jaar
Skilopen	voor de leeftijd van 10jaar
Steltlopen	voor de leeftijd van 10jaar
Driebeenloop	voor de leeftijd van 12jaar

Er zijn diverse leuke prijsjes te winnen.

Het zijn voornamelijk spelen uit vroeger jaren, voor de organisatie waarvoor een kleine commissie zal zorgen.

Deze bestaat uit de dames J. van Dijk-Koopmans, D.G. Wijnveen-v.d. Kraak en de heer J. Kreijns.

OPGELET!

B O N

Op vertoon van deze Zandloper ontvangt u - geheel gratis - aan de balie van het museum "Oud-Ede" een

Kalender voor 1985

Een uitgave van drukkerij Frouws B.V. Op deze kalender staan historische afbeeldingen van de bedrijven en instellingen die samen de expositie vormen van de elf zestigers.

1924

„Oud-Ede”

1984

VERENIGING "OUD-EDE" 60 JAAR

FEESTELIJKE HERDENKINGSVOND

10 SEPTEMBER 1984

IN CULTUREEL CENTRUM "DE REEHORST"

AANVANG 20.00 UUR

P r o g r a m m a

Opening

Dames Barbershop-koor "The Midland Harmonizers-Sound"

Feliciteit twee 60-jarigen

Edesche Folkloregroep "Felue" met volksdansen

Dia vertoning met prijsvraag

Pauze

Streekdrachtenpresentatie door de Edesche Folkloregroep "Felue"

Verkiezing van een Dorpsomroeper

Heren Barbershop-koor "The Midland Harmonizers"

Sluiting

De Barbershop-koren o.l.v. Dolf Kaper

Presentatie: *Mevrouw G. Scholtus*

Entree: f 6,--

Leden van de vereniging "Oud-Ede" hebben voorrang bij de kaarten-verkoop en wel tot en met **zaterdag de eerste september a.s.** Nadien kunnen ook **niet-leden** kaarten - voor zover nog aanwezig - kopen. De kaartverkoop is aan de balie van het museum "Oud-Ede". Op de avond van de 10de september eventueel aan de kassa van de Reehorst.

gelders-utrechtse spaarbank

meer dan spaarbank alleen

In 1872, in 1924, in 1984,
kortom al meer dan honderd en twaalf jaar
de bank voor alle mensen!
de bank nu ook voor u!

Eerste spaarbankgebouw aan de Notaris Fischerstraat Ede
